

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА
Філологічний факультет

Катедра української мови ім. проф. Івана Ковалика

Пунктуаційно-синтаксична організація
поетичних текстів О. Забужко

Магістерська робота
студентки групи ФЛО-61м
Ромасевич Ірини Андріївни

Науковий керівник:
доц. Кутня Галина Василівна

Львів-2021

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ПУНКТУАЦІЙНА ТА СИНТАКСИЧНА СИСТЕМИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ	8
1.1. Історія формування пунктуаційно-синтаксичної системи.....	8
1.2. Сучасна пунктуаційна система мови	15
1.3. Індивідуально-авторські розділові знаки	22
РОЗДІЛ II. ПУНКТУАЦІЙНО-СИНТАКСИЧНИЙ АНАЛІЗ ВІРШІВ О. ЗАБУЖКО	28
2. 1. Розділові знаки у простому неускладненому реченні (тире)	29
2.2. Пунктуаційно-синтаксична організація речень із засобами ускладнення	31
2.2.1. Пунктуаційно-синтаксичний аналіз речень із однорідними членами.....	31
2.2.2. Пунктуаційно-синтаксична характеристика речень зі вставленими та вставними конструкціями	35
2.2.3. Пунктуаційно-синтаксична характеристики поетичної канви зі звертаннями	39
2.2.4. Пунктуаційно-синтаксичний аналіз речень із вигуком	41
2.2.5. Пунктуаційно-синтаксичні особливості речень із відокремленими членами (порівняльні звороти, напівпредикативні члени)	43
2.3. Розділові знаки та синтаксичні особливості складного речення	46
2.3.1. Розділові знаки між частинами складного безсполучникового речення	46
2.3.2. Пунктуаційно-синтаксична характеристика складнопідрядних речень	50
2.3.3. Розділові знаки в складносурядному реченні	52
2.3.4. Використання конструкцій із прямою мовою в поетичній канві О. Забужко	55

2.4. Розділові знаки в кінці речення	57
ВИСНОВКИ.....	64
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	72
ДЖЕРЕЛЬНА БАЗА.....	78
ДОДАТОК № 1. СТАТИСТИЧНА ОЦІНКА ВИКОРИСТАННЯ ПУНКТОГРАМ	80
ДОДАТОК № 2. СТАТИСТИЧНА ОЦІНКА ЗАСОБІВ УСКЛАДНЕННЯ РЕЧЕННЯ	81
ДОДАТОК № 3. СТАТИСТИЧНА ОЦІНКА СКЛАДНИХ РЕЧЕНЬ	82

ВСТУП

Сучасна українська література є одним із важливих напрямів історії української літератури та мистецтва загалом.

Одним із найяскравіших представників цього періоду в історії літератури є Оксана Забужко. З її іменем пов'язаний вихід сучасної української літератури на міжнародну арену. Ключовими у творчості письменниці є теми національної ідентичності та гендеру. Письмо Забужко – стилістично новаторське та інтелектуально провокативне. Письменниця є представником українського постмодернізму чи навіть феміністичного постмодернізму. Окрім прози, Оксана Забужко відзначилась і своїми поетичними творами – від першого друку у видавництві «Молодь» 1973 року і до сьогодні.

Поетичний твір зазвичай спирається на ірраціональність світосприйняття. У канві художнього стилю мовлення для поезії характерною є специфічна віршова організація; опора на традиційний поетичний словник; необмеженість лексико-семантичної сполучуваності, скерованої на реалізацію потенційно можливих, і встановлення нових асоціативних зв'язків; використання характерних для емоційно-експресивної мови словотвірних моделей¹. Саме у художньому стилі найповніше виражається індивідуальний стиль автора, адже в поезії останній викладає свої думки в пориві почуттів та емоцій, отже має право на вільне розташування слів у реченні та постановку розділових знаків.

Як відомо, становленню української пунктуаційної системи сприяли саме поети та письменники, які керувалися інтонаційним принципом. Цей

---

¹ Сюта Г. М. Художній стиль (Мова поезії). Г. М. Сюта // Українська лінгвостилістика XX – початку XXI ст.: система понять і бібліографічні джерела / за ред. С. Я. Єрмоленко. – К.: Грамота, 2007. – С. 114–203. Доступний з: <http://kulturamovy.univ.kiev.ua/KM/pdfs/reg/2b-1.pdf>

процес не зупинився, він живий, як і мова, тому постійно змінюється. Зокрема про мовлення живе та художній стиль.

Одним із основних критеріїв використання розділових знаків є ритмомелодика. Пунктограми відображають декламаційно-психологічне членування висловлювання, а не граматичне. Інтонація мовлення, його ритм є головними синтаксичними засобами, що в деяких випадках набувають значення, відповідні до граматичних ознак і правил вживання розділових знаків.

Такі зміни намагалися кодифікувати ще з часів зародження пунктуації. На сучасному етапі основним документом, де прописані норми вживання розділових знаків, є Правопис української мови. Попри це, багато уточнень ми знаходимо і в інших академічних виданнях, наприклад у посібниках зі синтаксису та пунктуації під авторством І. Ющука¹, а також в пунктуаційному словнику-довіднику З. Терлака², який є першим в історії українського мовознавства виданням, де розглядаються практично всі випадки послідовного вживання розділових знаків на конкретних прикладах.

Варто відзначити, що існує не так багато праць, які аналізують пунктуацію у творчості прозаїків чи поетів. Серед дослідників авторських розділових знаків можна виділити Н. Андрощук, Д. Гоз, Ю. Починок, Н. Романову та А. Тепшич. Кожен із них має свій підхід до аналізу авторської пунктуації. Остання опирається на інтонаційний принцип української пунктуації, не суперечачи, однак, формально-граматичному та смислового. У канві авторського тексту розділові знаки увиразнюють думку творця тексту, дозволяють змістити акценти на окремих компонентах, комунікативно значущих, створити відповідне емоційне тло твору. Тому аналіз розділових знаків у художньому тексті, особливо поетичному, не може втратити актуальности.

---

¹ Ющук І. П. Практикум з правопису і граматики української мови. – К.: Освіта, 2012. – 270 с.

² Терлак З. М. Пунктуаційний словник-довідник. – Львів: Априорі, 2019. – 396 с.

Актуальність магістерської роботи полягає в різноаспектному та широкому вивченні пунктуаційних знаків на матеріалі авторських творів, насамперед поетичних.

Об'єкт дослідження – синтаксичний матеріал (речення) поетичних творів Оксани Забужко.

Предмет дослідження – пунктограми, у зв'язку з оцінкою синтаксичних одиниць та явищ, у поетичних текстах Оксана Забужко.

Метою наукового дослідження є аналіз пунктограм та синтаксичної організації речень, пов'язаної з вживанням цих знаків, у поетичних творах Оксани Забужко. Для досягнення поставленої мети, необхідно виконати **такі завдання:**

1. З'ясувати теоретичні засади пунктуації в українському мовознавстві.
2. Створити та опрацювати джерельну базу шляхом виокремлення мовних одиниць (речень), у яких вживаються розділові знаки.
3. Структурувати пунктограми та схарактеризувати їх уживання з погляду чинних пунктуаційних норм у зв'язку із синтаксичними одиницями та явищами.
4. Виявити авторські особливості у використанні розділових знаків та синтаксичній побудові речень.
5. Проаналізувати авторські пунктограми з погляду стилістичних особливостей та індивідуально-авторських комунікативних властивостей висловлювань.

Матеріалом дослідження є речення із вживанням розділових знаків, отримані шляхом суцільної вибірки поетичних творів О. Забужко.

Методи та прийоми дослідження. Основним методом є описовий, за допомогою якого здійснено точний опис досліджуваних одиниць, а також прийоми зіставлення, класифікації та систематизації, що мають на меті

порівняти зібраний матеріал, розподілити його за подібними ознаками та впорядкувати здійснену класифікацію.

Теоретичне значення роботи полягає у виявленні особливостей використання розділових знаків та побудови речень. Отримані результати можуть слугувати для подальшого вивчення пунктуації на основі інтонаційного принципу, а також детального аналізу синтаксичних конструкцій у художньому стилі.

Практичне застосування матеріалів роботи. Зібраний матеріал може використовуватися як приклади до основних правил правопису та до авторського вживання розділових знаків. Такий матеріал знаходить місце і у вивченні особистого стилю поета.

РОЗДІЛ 1. ПУНКТУАЦІЙНА ТА СИНТАКСИЧНА СИСТЕМИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

1.1. Історія формування пунктуаційно-синтаксичної системи

Український синтаксис та пунктуація сформувалися не одразу, а пройшли довгий шлях становлення та розвитку. Ці системи мають свою історію розвитку. Термін «синтаксис» застосували ще в III столітті до н.е.¹ Основоположниками цього терміну були представники філософської школи епохи еллінізму. Вони вказували на те, що завданням синтаксису є насамперед вивчення логічного змісту висловлювання. Термін «синтаксис» (від гр. *syntaxis* – військовий лад, побудова, поєднання, порядок) використовується у двох основних значеннях: 1) об'єкт вивчення (синтаксис української мови); 2) розділ науки про мову (синтаксис як наука). Синтаксис української мови – це «розділ мовознавства, який вивчає правила поєднання слів, розташування їх та словосполучень у реченні, об'єднання простих речень у складні». Предметом вивчення синтаксису є будова словосполучень і речень, які властиві стилю письменника. Синтаксис досліджує не зміст речення, а граматичну форму, тобто структуру.²

В епоху середньовіччя просвітяни підтримували ідеї універсальної граматики, що була спільна для всіх мов, тому синтаксис пов'язували з логікою та філософією. Перша граMATика церковнослов'янської мови Мелетія Смотрицького перебрала цю науку з граMATик греко-латинських. З новою думкою виступив О. Потебня, яка полягала в сполученні ідей національного романтизму з метою позитивістичного характеру. Вчений говорив про таке явище як частини мови в реченні та робив акцент на українській мові. І. Огієнко («Складня української мови», 1936) та В. Сімович

---

¹ Сидоренко В. Лінгводидактичні засади навчання синтаксису й пунктуації української мови учнів 8-9 класів в умовах оновленої освітньої парадигми [Текст] В. Сидоренко // Українська мова і література в школі. – №1. – 2015. – 64 с. – С. 6.

² Літературознавча енциклопедія : У 2-х томах / авт.-уклад. Ю. І. Ковалів. – Київ: Академія, 2007. – Т. 2: М – Я. – С. 398. – Доступний з: <https://archive.org/stream/literaturoznachat2#page/n397/mode/2up>

(«Граматика», 1918) дотримувались такого ж підходу. Ще однією синтаксичною концепцією виділився і Л. Булаховський. В основі цієї концепції лежали питання про члени речення та їх зв'язки, а пізніше і питання словосполучення¹.

Пунктуаційна система української мови має складну історію формування. Основоположником пунктуації загалом є Аристофан Візантійський, який «склав першу більш-менш послідовну систему знаків розділових; він же перший почав вживати й знаків наголосу»². Суть його пунктуаційної системи полягала у використанні крапок. Вчений розділяв три види крапок: «*distinctio* – крапка вгорі, *distinction media* – крапка посередині і *subdistinctio* – крапка долі рядка»³. Цю систему розділових знаків ще довгий час використовували у грецькому письменстві. Згодом англосаксонський вчений та педагог Алкуїн вдосконалив систему крапок Аристофана. Він «уживає вже перетинки, правда не самої, а в злучені з крапкою, одною чи двома, знає він і знак оклику та знак питання»⁴. Така система пунктуації простежується і в слов'янських рукописах, а в українській мові вона панувала до XVI століття.

У слов'янських писців, котрі переписували грецькі теологічні тексти, була вироблена своя графічна система знаків. Вони не наслідували повністю грецьку пунктуацію. Каліграфісти, переписуючи тексти, могли не використовувати деяких знаків взагалі, натомість створювали нові знаки чи надавали старим свої графічні варіації⁵. Такі розділові знаки використовували для членування великих за обсягом текстів, тому вони не

¹ Арібжанова І. М. Сучасна українська мова: Базові поняття синтаксису: навч. посіб. – К. : Київський ун-т, 2016. – 159 с.

² Огієнко І. Нариси з історії української мови: система українського правопису. Популярно-науковий курс з історичним освітленням. – Варшава, 1927 – 216 с. – С. 197. – Доступний з: <https://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/3606/file.pdf>.

³ Так само. – С. 199.

⁴ Так само. – С. 199.

⁵ Савченко І. Історичний шлях української пунктуаційної системи. // Мовознавчий вісник. Збірник наукових праць. – Вип. 12–13. – С. 285.

були обов'язковими, а кожен автор міг ставити знаки на свій розсуд, де вважав за потрібне.

Книгодрукування займає важливе місце в розвитку пунктуації. У цій сфері необхідною умовою було поділ тексту на речення, відповідно до цього речення потрібно було членувати за інтонацією. Засновник Венеціанської друкарні Альд Мануцій став упорядником тоді вже наявних розділових знаків. Він «перевагу надавав крапці, двокрапці, дужкам, знаку питання, креску замінив на кому, розмежував велику крапку і малу, вживаючи після першої велику літеру, а після другої – малу»¹. Поступово з розвитком українського книгодрукування така пунктуаційна система почала застосовуватись і в українських друкарнях. У першій друкованій в Україні книзі «Апостол» (1574) Івана Федоровича використано кому та крапку, а в «Острозькій Біблії» (1581) застосовано ще крапку з комою.

В першій половині XVIII століття українська пунктуація почала гальмуватися заходами царської влади Московської держави. Із запровадженням так званої гражданки за участі М. Ломоносова у 1708 р. почалась русифікація української мови. Інтонаційні основи для формулювання пунктуаційних правил поступово витіснялися новим принципом – логічним, або смисловим. Відтак пунктуаційна тогочасна система вже «включала: 1) розділові знаки, що вживалися в середині речення (кому, крапку з комою, двокрапку); 2) знаки кінця речення (крапку, знак питання, знак здивування, тобто сучасний знак оклику); 3) знаки, які визначають межу висловлюваної думки (вміщувальний знак, що відповідав сучасним дужкам); 4) рядкові розділові знаки (єднальний знак, тобто рисочка)². Саме з цього періоду українська пунктуаційна система почала послуговуватись більшою мірою формально-граматичним принципом.

---

¹ Савченко І. Історичний шлях української пунктуаційної системи. // Мовознавчий вісник. Збірник наукових праць. – Вип. 12–13. – С. 286.

² Так само. С. 287.

Попри те українські вчені продовжили працювати з граматиною української мови. Вже у XIX – на початку XX століття в Західній Україні використовували підручник «Граматика української мови» С. Смалъ-Стоцького та Ф. Гартнера¹. В додатках цієї книги міститься розділ про пунктуацію, який має назву «Перепинанє». Автори стверджують, що для того, «щоб зазначити границі поодиноких речень головних і побічних, уживаємо ріжних знаків»². В цій граматиці описано 9 розділових знаків, а саме: «кропка» (крапка), «питайник» (знак питання), «окличник» (знак оклику), «запинка» (кома), «середник» (крапка з комою), «двокропка» (двокрапка), «павза» (тире), «скобки» (дужки) та «знаки наведення» (лапки)³.

На початку XX століття мовознавець В. Сімович видає «Граматикун української мови»⁴, в якій досить детально описав розділ «Розділові знаки». Під терміном «розділові знаки» автор розуміє знаки письма, що «вказують, що треба від чого розділити, що ... розділюють слова, чи цілу громаду слів»⁵. В. Сімович наводить дані про такі «розділові знаки:

- 1) точка [.], звана ще подекуди: крапкою,
- 2) запинка [,] або з-грецька: кома,
- 3) середник або точка із запинкою [;],
- 4) двоточка [:] або двокрапка,
- 5) питайник [?],
- 6) викличник [!],
- 7) пружка [–], чужа назва: павза,
- 8) точки [...],

¹ Смалъ-Стоцький С., Гартнер Ф. Граматика руської мови. Третє перероблене видання. – Відень, 1914. – С. 167. – Доступний з: https://shron1.chtyvo.org.ua/SmalStotskyi_Stepan/Hramatyka_ruskoi_movy_vyd_1914.pdf?

² Смалъ-Стоцький С., Гартнер Ф. Граматика руської мови. Третє перероблене видання. – Відень, 1914. – С. 168. – Доступний з: https://shron1.chtyvo.org.ua/SmalStotskyi_Stepan/Hramatyka_ruskoi_movy_vyd_1914.pdf?

³ Так само. – С. 168-170.

⁴ Сімович В. Граматика української мови для самонавчання та в допомогу шкільній науці. Вид. 2. – Київ-Ляйпціг, 1921. – С. 446. – Доступний з: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/ua/elib.exe?Z21ID=&I21DBN=UKRLIB&P21DBN=UKRLIB&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=online_book&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=FF=&S21STR=ukr0003125

⁵ Так само. – С. 447-448.

- 9) наводні знаки [« »] або лапки,
 10) дужки [( )],
 11) розділка [-]»¹.

В першій половині ХХ століття в Україні почали створюватись правописні комісії, до складу яких входили найбільш авторитетні філологи та мовознавці того часу. А в 1929 році в правопис української мови було включено розділ про пунктуацію. При написанні цього розділу було використано працю І. Огієнка «Нариси з історії знаків розділових» (1927). У розділі про вживання розділових знаків мовознавець ґрунтовно описує правила використання розділових знаків на письмі. Проте з розвитком системи української мови деякі правила, описані у праці, втратили свою актуальність. Наприклад, автор зазначає, що «перед назвою твору ставимо двокрапку тоді, коли ця назва в називнім відмінкові і як що зазначено рід твору ...: Я залюбки читав Франкову повість: «Захар Беркут»².

Після періоду українізації у 1933 році вийшов новий правопис української мови, але дещо здеформований та максимально наближений до правописних норм російської мови. У новому правописі, порівняно із попереднім, більш розлого подано розділ про пунктуацію. Тут окремі пункти стосуються таких розділових знаків як крапка, знак питання і знак оклику, кома, крапка з комою, двокрапка, тире, дужки, крапки, лапки і що цікаво, сюди ж відноситься пункт про риску, тобто дефіс, як розділовий знак у всіх випадках його вживання, а також знак наголосу, який «ставиться на маловідомих словах, напр.: локалізмах, невірно вимовлюваних словах, та тоді, коли слово може вживатися з двома наголосами, міняючи своє

¹ Сімович В. Граматика української мови для самонавчання та в допомогу шкільній науці. Вид. 2. – Київ-Ляйпціг, 1921. – С. 448. – Доступний з: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/ua/elib.exe?Z21ID=&I21DBN=UKRLIB&P21DBN=UKRLIB&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=online_book&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=FF=&S21STR=ukr0003125.

² Огієнко І. Нариси з історії української мови: система українського правопису: Популярно-науковий курс з історичним освітленням. – Варшава, 1927. – С. 198. – Доступний з: <https://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/3606/file.pdf>.

значення»¹. Наприкінці 1938 року було опубліковано «Український правопис» за редакцією М. К. Грунського². Але події Другої світової війни перешкоджали виходу нового правопису і він не був затверджений аж до 1945 року, коли його затвердила Рада народних комісарів УРСР³. Тут розділ про пунктуацію містить вже більший ілюстративний матеріал, а основні правила доповнені незначними уточненнями. Як відомо, цей правопис проіснував без змін до 1960 року. Через 29 років у 1989 році правописна комісія, на чолі якої був філолог А. Бурячок, внесла деякі зміни у попередній правопис. Що стосується пунктуації, то в цей розділ додали деякі уточнення та доповнення. Цей правопис зазнав декілька перевидань, зокрема 1993, 1996⁴, 1997⁵, 1998⁶, 2000⁷, 2004⁸, 2007⁹, 2012¹⁰ та 2015¹¹ років. У цих редакціях зміни стосувалися лише прикладів, які подані до правил орфографії.

У 2019 році в Україні вийшов новий правопис¹². Тут розділ про пунктуацію займає досить значну частину і має назву «Уживання розділових знаків». Він складається із 14 параграфів, більшість з яких стосуються правил вживання певного розділового знаку, серед яких крапка, знак питання, знак оклику, кома, крапка з комою, двокрапка, тире, три крапки, дужки, лапки, скісна риска. Ще три параграфи присвячені таким питанням як «Комбіноване вживання розділових знаків», «Розділові знаки для оформлення прямої мови та цитат» та «Правила рубрикації тексту і розділові знаки для оформлення

¹ Український правопис / Нар. комісаріат освіти УСРР; [авт. передм. А. Хвиля]. – Харків: Рад. шк., 1933. – С. 79.

² Савченко І. Історичний шлях української пунктуаційної системи. // Мовознавчий вісник. Збірник наукових праць. – Вип. 12–13. – С. 289.

³ Синявський О. Український правопис (1945) // Історія українського правопису: XVI–XX століття. Німчук В. – К.: Наукова думка, 2004. – С. 515.

⁴ Український правопис – 5-те вид. – К.: Наукова думка, 1996. – 266 с.

⁵ Український правопис – 6-те вид. – К.: Наукова думка, 1997. – 236 с.

⁶ Український правопис – 7-те вид. – К.: Наукова думка, 1998. – 236 с.

⁷ Український правопис – стер. вид. – К.: Наукова думка, 2000. – 240 с.

⁸ Український правопис – стер. вид. – К.: Наукова думка, 2004. – 240 с.

⁹ Український правопис – К.: Наукова думка, 2007. – 288 с.

¹⁰ Український правопис – К.: Наукова думка, 2012. – 288 с.

¹¹ Український правопис – К.: Наукова думка, 2015. – 288 с.

¹² Український правопис, 2019. – 282 с. – Доступний з:

<https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/05062019-onovlpravo.pdf>.

пунктів переліку». У цьому правописі основний матеріал доповнено примітковим. Тут подано майже усі випадки вживання розділових знаків і додано ті, коли автор за бажанням може поставити певний розділовий знак, попри основні правила (у художньому чи публіцистичному стилях). Новим у цьому правописі є параграф про скісну риску як розділовий знак та окремо винесений пункт про комбіновані пунктограми. Останній параграф про «Правила рубрикації тексту і розділові знаки для оформлення пунктів переліку» є повністю новим в українському правописі, до цього про такі випадки вживання розділових знаків не зазначалося.

1.2. Сучасна пунктуаційна система мови

На сучасному етапі система розділових знаків налічує 12 пунктограм, таких як: крапка (.), знак питання (?), знак оклику (!), кома (,), крапка з комою (;), двокрапка (:), тире (–), три крапки (...), дужки ( ), [ ], лапки (« », “ ”), дефіс (-), скісна риска (/). Також ці розділові знаки можуть вживатися і в комбінації.

В українській мові виділяють три основні принципи, на яких базується пунктуація: синтаксичний (структурний, або формально-граматичний), смисловий (логічний) та інтонаційний (ритмомелодійний), а також функціонально-стильовий принципи¹. Синтаксичний (структурний) принцип характеризується пунктуаційною стійкістю, загальноприйнятністю та загальнообов'язковістю. Вихідною позицією структурного принципу виступає значущість розділових знаків як показників граматичного членування речення². Згідно з ним структурно-граматичні розділові знаки наділені найбільшою значущістю. Вони ставляться в кінці речення, що фіксує закінчення висловлення, на межі частин складного речення, в реченнях з однорідними членами, відокремленими другорядними членами, вставленими і вставними конструкціями, звертаннями, вигуками тощо. Вони зумовлені структурою речення і тому є обов'язковими³. На думку Анатолія Загнітка «структурні розділові знаки ділять речення на формально значущі частини поза відношенням до їх конкретного лексичного наповнення: виділення підрядних частин; розмежування частин безсполучникового складного речення; фіксація синтаксичної однорідності; виділення постпозитивних означень; позначення кінця речення. Структурні розділові знаки – це фундамент всієї пунктуації, поза ними вона втрачає свою цілісність і

¹ Савченко І. Принципи української пунктуації: традиції й нове розв'язання проблеми. // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Філологія (мовознавство). – Вип. 12. – Вінниця, 2012. – С. 97.

² Загнітка А. Український синтаксис: теоретико-прикладний аспект. – Донецьк, 2009. – С. 120. – Доступний з: http://www.ukrajinstika.edu.rs/preuzimanje/UKR_sintaksis.pdf.

³ Герета Н. М. Основи української пунктуації // Сучасна українська мова. Синтаксис. – Умань, 2005. – Доступний з: http://lubbook.org/book_603_glava_9_OSNOVI_UKRA%D0%87NSKO%D0%87_PUNKTUA%D0%A1%EF%BF%BD.html.

кодифікованість. Структурні розділові знаки регламентовані у своєму вжитку, їх використання є стійким, максимально співвідносячись з логічним і смисловим членуванням речення»¹. Цей принцип забезпечує стійкість та усталеність української пунктуації.

Смисловий принцип виділяє розділові знаки на основі спрямованості виділення смислових компонентів. Пунктуаційні розділові знаки застосовуються у складному і в простому реченні, ускладненому відокремленими другорядними членами, зазвичай означеннями і прикладками, які наділені більшим змістовим навантаженням, тобто вони виділяють окремі компоненти смислової організації речення². Автори «Синтаксису української мови» П. Дудик та Л. Прокопчук зазначають, що «семантично вмотивоване використання розділових знаків має на меті домогтися того, щоб думка, висловлена в писемній формі (судження, виражене розповідним чи питально-риторичним реченням, певне запитання, яке знаходить вияв у питальних реченнях, або спонування – наказ, заклик, прохання та ін.), сприймалася найбільш однозначно»³.

Інтонаційний або ритмомелодійний принцип за допомогою пунктуаційних засобів забезпечує відповідні інтонаційні модифікації. Цей принцип тісно пов'язаний із смисловим, тому розділові знаки можуть бути різними: *Я бачу, погляд твій палає від погорди* (Леся Українка) (вставне речення) – *Я бачу: погляд твій палає від погорди* (складне безсполучникове)⁴. Суть цього принципу пояснюється тим, що кожне висловлювання передбачає відповідну інтонацію. За словами І. Савченко, «інтонація визначається певним змістом і передає саме його: пауза уможливорює постановку логічного

¹Загнітко А. Український синтаксис: теоретико-прикладний аспект. – Донецьк, 2009. – С. 120. – Доступний з: http://www.ukrajinistika.edu.rs/preuzimanje/UKR_sintaksis.pdf.

²Герета Н. М. Основи української пунктуації // Сучасна українська мова. Синтаксис. – Умань, 2005. – Доступний з: http://lubbook.org/book_603_glava_9_OSNOVI_UKRA%D0%87NSKO%D0%87_PUNKTUA%D0%A1%EF%BF%BD.html.

³Дудик П. С., Прокопчук Л. В. Синтаксис української мови. Підручник. – К.: Академія, 2010. – С. 355.

⁴Герета Н. М. Основи української пунктуації // Сучасна українська мова. Синтаксис. – Умань, 2005. – Доступний з: http://lubbook.org/book_603_glava_9_OSNOVI_UKRA%D0%87NSKO%D0%87_PUNKTUA%D0%A1%EF%BF%BD.html.

наголосу на певному слові і в такий спосіб підкреслює його вагомість; зміна інтонації також підпорядкована певному змісту і структурі речення»¹. Другу назву цього принципу (ритмомелодійний) дав науковець А. Загнітко. Він стверджує, що такі розділові знаки «ґрунтуються на відображенні пунктуаційними засобами відповідних інтонаційних модифікацій: крапка ставиться на місці великого зниження голосу і тривалої паузи; відповідно вживаються знак питання і знак оклику, інтонаційне тире, три крапки і под. Наприклад, звертання можна виділити комою, але підвищена емоційність зумовлює й інший розділовий знак – знак оклику. Інколи вибір розділового знаку повністю залежить від інтонації. У такому разі інтонаційний принцип діє як визначальний, як основний»².

Всі ці принципи пунктуації взаємодіють між собою. Попри це інколи один із принципів може переважати залежно від певного висловлювання. Як стверджували П. Дудик та Л. Прокопчук «принципів пунктуації зазвичай не застосовують окремішньо, а тільки в комплексі. Кожен розділовий знак, кожне правило його використання ґрунтуються на структурі й семантиці, а також усталеному інтонуванні речень, хоча акцент при цьому зміщується або на структуру, або на зміст писемно висловленого. Немає ні суто структурних, ні суто семантичних, ні суто інтонаційних (ритмомелодійних) розділових знаків, ні відповідних пунктуаційних правил»³.

О. Синявський у праці «Норми української літературної мови» писав: «Ставлячи того чи іншого розділового знака, ми неодмінно маємо на увазі не тільки вимовний образ написаного, а й його значіння, себто, напр., зв'язок слова з іншим словом, стосунок певної групи слів до іншої тощо, словом логічний бік справи. Граматичний зв'язок слів, логічні стосунки і нарешті

¹ Савченко І. Принципи української пунктуації: традиції й нове розв'язання проблеми. // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Філологія (мовознавство). – Вип. 12. – Вінниця, 2012. – С. 98.

² Загнітко А. Український синтаксис: теоретико-прикладний аспект. – Донецьк, 2009. – С. 120. – Доступний з: http://www.ukrajnistika.edu.rs/preuzimanje/UKR_sintaksis.pdf.

³ Дудик П. С., Прокопчук Л. В. Синтаксис української мови. Підручник. – К.: Академія, 2010. – С. 356.

ритмоінтонаційне (вимовне) групування слів – ось те, на що спрямовані розділові знаки і ради чого існують»¹. Пунктограми існують для виділення чи відділення певної частини висловлювання, для членування речення, для передачі інтонації, щоб читач міг легше сприймати зміст написаного.

Крапка – розділовий знак, який ставиться в кінці розповідного речення, а також спонукального, якщо воно вимовляється без оклику; при скороченому написанні слів².

Знак оклику – розділовий знак, який ставиться в кінці окличного речення чи інших видів оклику, вказує на емоційність висловлювання³.

Знак питання – розділовий знак, який ставиться в кінці питального речення, позначає питальність речення⁴.

Кома – розділовий знак для відокремлення слів, словосполучень і простих речень у складному реченні⁵.

Крапка з комою – розділовий знак, що складається з крапки і розташованої під нею коми; служить для розмежування частин складносурядних і супідрядних речень, частин безсполучникового речення або однорідних членів речення, поширених пояснювальними словами⁶.

Двокрапка – розділовий знак у вигляді двох крапок, розташованих одна під одною, що використовується у простому реченні та безсполучниковому складному реченні в пояснювально-роз'яснювальній функції⁷.

¹ Синявський О. Норми української літературної мови. – Л.: Українське видавництво, 1941. – С. 234. – Доступний з: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/ua/elib.exe?Z21ID=&I21DBN=UKRLIB&P21DBN=UKRLIB&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=online_book&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=FF=&S21STR=ukr0000771.

² Ганич Д. І., Олійник І. С. Словник лінгвістичних термінів. – К.: Вища школа, 1985. – С. 114.

³ Так само. – С. 85.

⁴ Так само. – С. 85.

⁵ Бурячок А. А. Кома // Енциклопедія «Українська мова». – К.: «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 2-ге вид., випр. і доп. – 2004. – С. 261.

⁶ Ганич Д. І., Олійник І. С. Словник лінгвістичних термінів. – К.: Вища школа, 1985. – С. 114.

⁷ Бурячок А. А. Двокрапка // Енциклопедія «Українська мова». – К.: «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 2-ге вид., випр. і доп. – 2004. – С. 131..

Тире – розділовий знак у вигляді горизонтальної риски, що використовується в простому або складному реченні¹.

Три крапки – розділовий знак у вигляді трьох поставлених поряд крапок, яким позначають на письмі незакінченість або перерваність висловлення, а також пропуски у тексті².

Дужки – парний розділовий знак із двох вертикальних рисок: заокруглених ( ), прямих [ ] або фігурних { }, що вживається для виділення слів, словосполук і речень, у яких подано уточнення чи зауваження до попередньої (основної) частини тексту³.

Лапки – значки (парні) для виділення прямої мови, цитат, заголовків, назв підприємств, фірм, пароплавів і т. д., а також слів, які вжиті в іронічному або умовному, не в своєму власному значенні⁴.

Скісна риска – розділовий знак, що використовується між однорідними членами речення та у випадках, які вказують на близьке значення як до єднального, так і до розділового сполучників.

Дефіс «як розділовий, а не власне орфографічний знак ... уживається в тих випадках, де він слугує знаком поділу між компонентами не слів, а синтаксичних сполучень, – у сполученнях прикладки з означуваним іменником: учитель-біолог, учитель-історик, учитель-фізик та ін., у сполученнях слів на позначення приблизної кількості: два-три дні, у сполученнях повнозначних слів з частками на зразок дай-но, іди-но та ін.»⁵.

Усі пунктограми за своєю структурою поділяються на «одиничні розділові знаки: крапка, двокрапка, багато крапок (три крапки), кома, крапка

¹ Бурячок А. А. Тире // Енциклопедія «Українська мова». – К.: «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 2-ге вид., випр. і доп. – 2004. – С. 686.

² Бурячок А. А. Три крапки // Енциклопедія «Українська мова». – К.: «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 2-ге вид., випр. і доп. – 2004. – С. 692.

³ Бурячок А. А. Дужки // Енциклопедія «Українська мова». – К.: «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 2-ге вид., випр. і доп. – 2004. – С. 165.

⁴ Ганич Д. І., Олійник І. С. Словник лінгвістичних термінів. – К.: Вища школа, 1985. – С. 117.

⁵ Український правопис, 2019. – С. 161. Доступний з: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/05062019-onovlpravо.pdf>.

з комою, тире, знак питання, знак оклику і парні: дві коми, два тире, дужки, лапки»¹.

У системі розділових знаків існує поділ на «віддільні й видільні»².

Віддільні розділові знаки вживаємо для відмежування одних частин тексту від інших:

- 1) одного речення від іншого (крапка, знак питання, знак оклику);
- 2) попередньої частини складного речення від наступної (кома, крапка з комою, двокрапка, тире);
- 3) підмета від присудка чи групи підмета від групи присудка (тире);
- 4) одного однорідного члена речення від іншого (кома, крапка з комою);
- 5) узагальнювального слова від групи однорідних членів речення (двокрапка);
- б) цієї групи однорідних членів речення від наступної частини речення чи узагальнювального слова (тире)³.

Видільні, або виділяючі, розділові знаки «вживаються для виділення відокремлених членів речення, звертання, вставних слів (словосполучень, речень), прямої мови»⁴. Вони слугують для виділення синтаксичних конструкцій, які доповнюють висловлювання додатковою інформацією, виражають ставлення мовця до змісту повідомлення, називають об'єкт, до якого звертаються. Зазначається, що «видільна функція знаків цього типу зумовлює їх попарне вживання, тобто виділяємо названі конструкції з обох боків однаковими знаками, крім випадків, коли такі конструкції починають чи завершують речення»⁵. Видільними є парні знаки, такі як: дві коми, два тире, дужки, лапки, іноді кома і тире.

¹ Сучасна українська літературна мова: навч. посібник для студ. вищ. навч. закл. / С. О. Караман, О. В. Караман, М. Я. Плющ [та ін.]; за ред. С. О. Карамана. – К.: Літера ЛТД, 2011. – С. 490.

² Зубков М. Г. Сучасний український правопис: комплексний довідник. – Харків: Весна, 2007 – С. 285.

³ Так само. – С. 285-286.

⁴ Глазова О. Пунктуація. Практикум. Частина перша – Харків: Ранок, 2004. – С. 2.

⁵ Зубков М. Г. Сучасний український правопис: комплексний довідник. – Харків: Весна, 2007 – С. 286.

Окремо слід наголосити на понятті універсальних розділових знаках. Такі пунктограми характеризуються тим, що вони пов'язані як і з реченням, так і з текстом. До таких пунктограм належать дужки, лапки та крапки.

Пунктуаційна система мови передбачає поділ розділових знаків на 3 групи: обов'язкові, факультативні та авторські. До обов'язкових належать такі розділові знаки, які вимагають певного висловлювання і відповідного розташування у визначеному правописом місці. Факультативні знаки – це знаки, які передбачають заміну один одного, тобто на місці однієї пунктограми можна поставити іншу. Авторські розділові знаки служать для виділення певної частини висловлювання, інтонаційного та смислового наголошування окремої частини мови за бажанням автора.

1.3. Індивідуально-авторські розділові знаки

Авторською пунктуацією є розділові знаки, які автор вживає на власний розсуд, відхиляючись від усталених правил. Оскільки українська правописна система формувалась під впливом інтонаційного принципу, то прикладами використання певних розділових знаків виступають саме українські письменники. Відповідно, у багатьох писемних текстах часто можна зустріти авторські розділові знаки.

Авторська пунктуація певною мірою не регламентована, може засвідчувати відхилення від правописних норм. Проте окремі пунктограми є цілком виправданими з точки зору авторського задуму. Така пунктуація допомагає відтворити власну інтонацію твору. Кожен, хто створює власний писемний текст, спершу складає висловлювання подумки, проговорюючи його та добираючи певну інтонацію. І саме для того, щоб передати це на письмі, автор використовує розділові знаки, необхідні до поставленої комунікативної мети. У такому випадку виникає авторська пунктуація, тобто, щоб передати думки чи емоції на письмі, автору необхідно виділити такий фрагмент розділовими знаками. Зазначений принцип характерний для художнього стилю.

Якщо автор використовує певні розділові знаки на місці інших, то таку пунктуацію також називають авторською. Звичайно, у певних ситуаціях правопис дозволяє вживати факультативні пунктограми, наприклад, можна у деяких висловлюваннях двокрапку замінити на тире. Проте, якщо український правопис має чітке правило на використання певного розділового знаку, а автор на його місці послуговується іншою пунктограмою, яка, однак, не суперечить правописним нормам та «прописана» в примітках або маркована можливістю вживання на авторський розсуд, то звичайно, що такий прийом розцінюємо як авторський. Як приклад, згідно з правилами українського правопису кому потрібно ставити «для виділення порівняльних зворотів, що вводяться словами як, мов,

наче...»¹, але на розсуд автора такий зворот у кінці речення може бути відокремлений за допомогою тире, адже таку пунктограму можна вважати більш сильною за авторським задумом. Тоді у таких ситуаціях отримуємо авторський розділовий знак.

Як приклад, можна навести класифікацію вживання авторських розділових знаків, яку уклали Помирча С. та Головка Р. Вони зазначають, що є такі випадки використання індивідуально-авторських пунктограм, як заміна «немаркованого» нормативного розділового знаку, без урахування пунктуаційних норм та авторська пунктуація як літературний прийом. У першому випадку наявне вживання факультативних (варіативних) розділових знаків. Без урахування усіх норм пунктуації, тобто членування тексту авторськими розділовими знаками, за допомогою яких надається бажаний ритм, темп або мелодійність. Такі знаки розділяють слова та фрази і надають кожному слову його місце, що дозволяє передати емоційну насиченість твору. У третьому випадку, авторської пунктуації як літературного прийому, сама пунктуація постає художнім засобом, адже з її допомогою передається експресивність почуттів автора.

У статті «Знаки пунктуації в інтимній ліриці Г. Гессе: енергетичний аспект» Романова Н. пояснює авторську пунктуацію через призму мовленнєвої енергетики. Вона зазначає, що Г. Гессе використовує розділові знаки, для енергетичного значення. Автор статті зазначає те, що «комбінуючи пунктуацію, митець створює передусім шкалу емоцій, презентує своєрідність логіки останньої. Розділові знаки регулюють (вибудовують) довготу фраз, їхню ритмічну організацію (частоту пульсації) розгортанням "пунктуаційного кроку", плавність чи дискретність мовлення,

---

¹ Український правопис – К.: Наукова думка, 2015. – С. 163.

різкість чи м'якість наголосів, темп розгортання слова, фрази, фрагмента тексту»¹.

У праці «Індивідуально-авторська пунктуація у творах Василя Махна», Ю. Починок пише про особливості постановки розділових знаків у модерністських творах. Вона вивчає відсутність розділових знаків у творчості, як індивідуальний стиль поета та доводить, що це особливість стилю авторської пунктуації. Ю. Починок зробила висновок, про те, що «поет свідомо уникає перевантаження тексту розділовими знаками, таким чином прагнучи залучити до співавторства кожного, хто намагатиметься знайти ключ до розшифрування його поезії»².

Дуже часто авторськими постають такі розділові знаки як тире, двокрапка та кома. Авторським знаком за своєю суттю виступає знак оклику, оскільки ставиться саме до мети висловлювання. У такому випадку, основну роль відіграє оклична інтонація. Якщо розділові знаки передають здивування, радість, відчай або інші сильні емоції, то розповідні, питальні та спонукальні речення можна трансформувати в окличні.

У статті Д. Гоз «Семантика тире у поезіях Ліни Костенко» йдеться про особливості функціонування окремого розділового знаку. Досліджено, що тире є на частіше вживаним розділовим знаком у поезіях. Д. Гоз звертає увагу на те, що «функції та семантичне наповнення тире програмуються бажанням автора якнайточніше передати читачеві свої думки, емоції, сподівання». У статті вивчено семантичне значення розділового знаку – тире (нормативного, варіантного та індивідуально-авторського)³.

Тепшич А.І. у праці «Постмодерністська авторська пунктуація як один із прийомів мовної гри» вивчає основні принципи вживання розділових

¹ Романова Н. Знаки пунктуації в інтимній ліриці Г. Гессе: енергетичний аспект // Мовознавчий вісник. – Вип. 11. – Херсон, 2010. – С. 155.

² Починок Ю. Індивідуально-авторська пунктуація у творах Василя Махна. – Доступний з: <https://pochynok.at.ua/publ/11-0-13>.

³ Гоз Д. Семантика тире у поезіях Ліни Костенко // Мовні і концептуальні картини світу. – Вип. 46 (1). – К., 2013. – С. 280.

знаків як елементи мовної гри. Авторка стверджує, що авторську пунктуацію можна розглядати у широкому та вузькому розуміннях. У вузькому розумінні це явище суб'єктивного плану, тобто специфічні, послідовні та систематичні пунктуаційні прийоми, характерні для певного автора. А у широкому - непередбачувана правилами пунктуаційна система, що має свої функції. Основним полем, де найчастіше автори послуговуються авторськими пунктограмами залишається художній стиль.

У зв'язку з різним тлумаченням такого явища як «авторська пунктуація» виникає чимало дискусій серед філологів. Так, у сучасному мовознавстві виділяють три основні значення:

- усі розділові знаки, які наявні в авторському тексті;
- розділові знаки, що не відповідають чинним правилам;
- розділові знаки, що домінують у творі»¹.

У статті ««Щоденниковий» текст Ольги Кобилянської крізь призму авторської пунктуації» Н. Андрощук вивчає та аналізує пунктуацію щоденника відомої письменниці та простежує зв'язок між розділовими знаками та їх семантичним навантаженням. Дослідниця простежила, що найбільш вживаними є такі розділові знаки, як крапки вкінці речення, крапки в середині речення, три знаки питання, три знаки оклику, знак оклику і крапки, знак питання і крапки, кома і тире. Вона, вивчила як зазначена авторська пунктуація передає у тексті почуття страху, страждання, радості, любові та інші².

Н. Андрощук у статті «Варіантність пунктуаційної системи драми-феєрії Лесі Українки «Лісова пісня»» виокремила два різновиди пунктуаційної системи – у ремарках та мовленні персонажів. Вона проаналізувала мовлення персонажів, опираючись на наявність та

¹ Тепшич А. І. Постмодерністська авторська пунктуація як один із прийомів мовної гри (на матеріалі прозових творів представників станіславського феномена / А. І. Тепшич // Вісник Запорізького національного університету. Філологічні науки. – № 1. – Запоріжжя, 2016. – С. 245-246.

² Андрощук Н. «Щоденниковий» текст Ольги Кобилянської крізь призму авторської пунктуації // Науковий вісник Чернівецького університету, 2011 – № 545-546. – С. 257.

розстановку розділових знаків і зазначила, що «пунктуаційний малюнок завжди проєктований на специфіку комунікативної ситуації й співвідноситься з емоційним станом героя та домінуючими рисами його характеру». Також, Н. Андрощук проаналізувала видання з 1914 р. і сучасні варіанти драми, та виявила, що пунктуація зазначила значних змін. Дані корективи авторка вважає недоречними, оскільки вони змінюють саму інтонацію та семантику висловлювання¹.

У праці «Функції і прагматика крапок у поетичних текстах Лесі Українки» Н. Андрощук зазначає, що такі розділові знаки як крапка, двокрапка, три крапки, знак питання і дві крапки та знак оклику і дві крапки, які зафіксовані у поетичних збірках Лесі Українки «На крилах пісень» та «Думи і мрії». Авторка аналізує те, що яке семантичне навантаження несе кожен із досліджуваних розділових знаків.

Пунктуаційні прийоми мовної гри А. І. Тепшич поділяє на групи:

1) У першу групу входить прийом відсутності чи наявності відповідної пунктограми. Відсутність пунктограми проявляється у тому, що автор вкінці речення не ставить крапки. Також, автор може ставити розділові знаки у тому місці де не обов'язково або взагалі не потрібно згідно правопису.

2) Заміщення знаків є другою групою прийомів мовної гри. Індивідуальність автора може бути відображена в посиленні знакової позиції. «У таких випадках необов'язковим є відхід від норми і порушення пунктуаційних правил: прийом полягає в заміні недостатньо сильних знаків більш сильними за своєю розділовою чи емоційною функцією»².

¹ Приходько Н. Варіантність пунктуаційної системи драми-феєрії Лесі Українки «Лісова пісня» // Лінгвостилістичні студії. – Вип. 9. – Луцьк, 2018. – С. 115.

² Тепшич А. І. Постмодерністська авторська пунктуація як один із прийомів мовної гри (на матеріалі прозових творів представників станіславського феномена / А. І. Тепшич // Вісник Запорізького національного університету. Філологічні науки. – № 1. – Запоріжжя, 2016. – С. 246.

3) Домінуючі розділові знаки у тексті становлять третю групу прийомів. Так, як приклад, у більшості представників станіславського феномену в основному наявний розділовий знак – тире.

А. Тепшич робить висновки, які опираються на власні дослідження, що «багатофункціональність авторської пунктуації полягає не просто в порушенні пунктуаційної системи мови, а в підсиленні значень розділових знаків, розширенні меж їх використання та в збагаченні образотворчих можливостей мови для досягнення художньої виразності»¹.

За останнє десятиліття мовознавці проявили неабиякий інтерес до вивчення індивідуальної пунктуації. За цей час напрацьовано чимало матеріалів, щодо широкого поля для вивчення авторської пунктуації. Основна концепція таких наукових розвідок базується на тому, що всі письменники та поети мають власний індивідуальний стиль, який і передбачає і своєрідність у використанні розділових знаків.

---

¹ Тепшич А. І. Постмодерністська авторська пунктуація як один із прийомів мовної гри (на матеріалі прозових творів представників станіславського феномена / А. І. Тепшич // Вісник Запорізького національного університету. Філологічні науки. – № 1. – 2016. – С. 248.

РОЗДІЛ II. ПУНКТУАЦІЙНО-СИНТАКСИЧНИЙ АНАЛІЗ ВІРШІВ О. ЗАБУЖКО

Оксана Забужко пише поетичні твори, використовуючи різні типи речень за будовою та послуговуючись різноманітними розділовими знаками. Її поетичні тексти наповнені реченнями різних структурних моделей та засобів ускладнення, що передбачає використання і певних розділових знаків. Останні поетка використовує і з погляду основних чинних пунктуаційних норм, і послуговується авторським баченням у доцільності використання окремих знаків. Аналіз пунктограм вважаємо за доцільне проводити, враховуючи синтаксичну рівневість одиниць, а також частотність їхнього використання. Відповідно до цього послідовність аналізу така: 1) просте неускладнене речення; 2) речення із засобами ускладнення за частотністю їхнього використання, а саме: однорідні члени речення, вставлені та вставні конструкції, звертання, вигуки, відокремлені члени; 3) складні речення (безсполучникові, складнопідрядні та складносурядні речення, структури з прямою мовою). Насамкінець аналізуємо розділові знаки в кінці речення (постпозиційні пунктограми) з огляду на індивідуально-авторське їх використання відповідно до комунікативних настанов висловлювання.

2. 1. Розділові знаки у простому неускладненому реченні (тире)

Просте речення є основною синтаксичною одиницею, за допомогою якої формується, виражається та повідомляється думка. У такому реченні можлива лише одна граматична основа та використання такого розділового знаку, як тире. Оксана Забужко використовує тире у простому неускладненому реченні доволі часто. Такий розділовий знак ставить між підметом і присудком, на місці пропущеного члена речення. У випадках, коли авторка хоче відокремити якийсь із членів речення, також використовує тире, що є індивідуально-авторським засобом.

В правописі української мови зазначено, що тире ставиться в позиції між підметом та іменною частиною складеного присудка, який виражений іменником або кількісним числівником в називному відмінку, одночасно за відсутністю між ними дієслівної зв'язки. У поетичних творах О. Забужко натрапляємо на такі приклади: *Гумкою місяця стерто кути: / Ніч – мир безневинним і винним.* («Іронічний ноктюрн»); *Це ж анти- / Історичний підхід – метафізика, панночко, / Катерино Михайлівно.* («Портрет К. М. Грушевської в юності»); *Якщо це – любов, / Все колишнє – порожній звук.* (Із книжки «Автостоп», 1994); *І це – твій світ. / І тільки на очах.* («Попелюшка»); *А решта все – література.* («Ars poetica. «Подражініє» П. Верлену»); *Звук: це – щурі, що урозтіч ринулись, / Це – об стільницю дубовий кулак.* («Портрет К. М. Грушевської в юності»).

У поетичних творах письменниці наявні речення, у яких підмет виражений особовим займенником. Наголошуючи на ознаці, що виражена присудком, Оксана Забужко між головними членами речення використовує тире. Таким чином інтонаційно виділяє зв'язку підмета з присудком. Таке використання є особливістю авторського стилю. Наприклад: *Ми – чисті, / Не стріляли у спину, і нам не стріляли в лице.* («Голосом вісімдесятих»); *Ви – найперша їхня заслона, / Ви – варта в обложеному стані...* («Портрет К. М. Грушевської в юності»); *Ти – воїн, і я – воїн.* («Про рукостискання»); *Ти –*

лицар, і я – лицар. («Про рукостискання»). Це є факультативне правило, бо тире можна ставити тоді, коли підмет логічно наголошений і несе важливе смислове навантаження.

Наявні в текстах і приклади речень із тире, де до складу присудка входить частка *це, то*, а сам присудок виражений іменником у називному відмінку або займенником. Така постановка тире цілком відповідає правилам правопису, адже такі частки *це, оце, то, ото, ось, значить* засвідчують особливий зв'язок між підметом і присудком, який вимагає роздільної вимови, а на письмі – відповідного розділового знаку: *З нас легше добувати про себе віще слово / Крізь мотто «Единбург» - це порт*. («Бірнамський ліс...»); *А просто жоден інший: я – це я*. («Прощання між зірок»); *А цей потріскуючий шум – / То шерех крил поза спиною...* («І солод слів...»).

У правописі відводиться окрема позиція, де зазначається, що тире на місці пропущеного члена вживається тоді, коли пропущений присудок. Такі типи речень є і у творах Оксани Забужко. Наприклад: *І зняться ліфтам будинки без стель / І троси, у небо напнуті... / А чорним котам – ворожбити, / А кожному муру – якась голова, / Спроможна його пробити*. («Іронічний ноктюрн»). Такі речення є контекстуально неповними, адже ми можемо відтворити присудок із попереднього змісту, тому таке використання тире підпорядковується головним правилам українського правопису.

Оксана Забужко використовує тире для інтонаційного виділення частини речення. Наприклад: *Ще нічиєї вини / Нема, але є – невідступність тяжкої напасти* («Перед світом»); *Стільки тих стисків – аж дубнуть руки!* («Про рукостискання»). Також є речення, в якому тире авторка використовує для виділення підмета: *Я не знаю жодної з воєн, / Яку самохіть починала б – жінка. ... Люблю, коли ручкаються чоловіки. Боюсь, коли ручкаються – жінки*. («Про рукостискання»). У такому прикладі авторський розділовий знак стоїть для інтонаційного відокремлення слова. Таким чином письменниця надає слову особливого важливого значення.

2.2. Пунктуаційно-синтаксична організація речень із засобами ускладнення

Поетичні тексти Оксани Забужко збагачені засобами ускладнення. Аналіз цих засобів проводимо, беручи до уваги дані статистичної оцінки. Передусім розглядаємо конструкції, яких є найбільше – це однорідні члени речення, потім вставлені та вставні конструкції, менш частотним є використання звертань та вигуків, та поодинокі поетка використовує відокремлені члени.

2.2.1. Пунктуаційно-синтаксичний аналіз речень із однорідними членами

Оксана Забужко в поетичних творах часто використовує однорідні члени речення, які залежно від особливостей ряду однорідності потребують пунктограми коми, а у випадках наявності узагальнювальних слів і тире та двокрапки.

Кома розділяє між собою однорідні члени речення. Вона передає на письмі перелічувальну інтонацію, з якою вимовляються компоненти ряду однорідності. Такі ряди однорідності у поетичних текстах О. Забужко утворюють і головні, і другорядні члени.

Знайдено такі приклади однорідності підметів: *Ліфти, асфальти, мури і коти / Всталися в сну драговиння. («Іронічний ноктюрн»); *Десь стугоніло наше божевілля / На істеричних зблисках закаблукі, / Трощились келихи, пісні і долі* (Із книжки «Травневий іній», 1985). У цих реченнях авторка використовує змішаний спосіб поєднання: однорідні члени поєднуються за допомогою інтонації, що на письмі позначається комою, а також сполучника сурядності (і). В наступних реченнях використаний сполучниковий спосіб поєднання: *І хепі-енд, і сажа, і кага, / і витяжка пічна, і леп придворних звичок... («Попелюшка»); ...І солод слів, / і холод сліз, / і дотик чистий і**

шовковий... (Із книжки «Травневий іній», 1985); *В цій кухні не впізна тебе ніхто – ні принц, ні двір, ні мачуха, ні сестри.* («Попелюшка»); *Але осяде в пам'яті, на дні, / Обличчя жінки, що тебе кохала, / І білий птаx фіранки у вікні, / І тишина в ласкавих рукавичках, / І у плющі заплутаний балкон...* («Відлопотиш дощами за ворота...»). Ці приклади показують наявність сполучникового сурядного типу зв'язку. Оксана Забужко використовує повторювальні сполучники сурядності (і..., і..., і... ; і також ні..., ні..., ні...).

Письменниця часто використовує однорідні присудки. Наявні такі однорідні присудки утворюють ряди однорідності, оскільки налічують більше двох членів: *Рине Космос / І тягом в свою галактичну трубу / Видує душу, закрутить, як аркуш паперу, / Мою молодісіньку душу.* («Визначення поезії»); *Стійте, отут зупиніться, / Ось де вона, Поезія.* («Визначення поезії»); *Ох, знаю, чула, не учить: / Крізь торохтючий гравій прози / Зненацька скрипка прозвучить!* («Ars poetica. «Подражініє» П. Вердену»); *Та крізь одне неточне слово / Пролетіться, вислизне, втече!* («Ars poetica. «Подражініє» П. Вердену»); *Ти будеш їм шкромадить начиння, / золити їх білизню працювати, / із поверха на поверх, як чумна, / гасать з перинами – ну вошем, працювати* («Попелюшка»); *Пані Мержинська спиняє візочок – поправити укривальце, / нахиляється, рвучко роздутими ніздрями спрагло вбирає/ теплий, хлібний, дурманливий пах немовлячої шкіри.* («Задзеркалля. Пані Мержинська»).

Щодо другорядних членів речення, то їх у поетичних текстах віднайдено небагато, що може засвідчувати саме авторську особливість. Найчисельнішу групу становлять означення (9):

О, пощо перевіюєм первісну, / Безсмертну силу – в пил земних засад? («Пам'яті “проклятих поетів”»); *Пані Мержинська спиняє візочок – поправити укривальце, / нахиляється, рвучко роздутими ніздрями спрагло вбирає / теплий, хлібний, дурманливий пах немовлячої шкіри.* («Задзеркалля: Пані Мержинська»); *Здоровий, сильний мужчина, / що вдень підкидає мене*

однією рукою, як в танці («Така кругла, як глобус...»); ...що заввиграшки радить собі із навалою / впертих, тупих, непокірних предметів ... розпростертий під ковдрою / на всю довжину безвладного, теплого тіла («Така кругла, як глобус...»); І дух доби – тяжкий, несвіжий подих / Із гнилозубих електронних дір – / Женуть до мене в цифровім режимі. («Середземноморське літо – 2003»); І ці смагляві, чорнобриві гори / течуть димами («Середземноморське літо – 2003»); Тут юність твоя – дискотечна, джинсаста й тривожна – / Природньою смертю сконала, не знати й коли. («Квітневий Хрещатик – мов крига скресає»); Не думай про те, що уже захопили молодші / Твою стометрівку кав'ярень, вітрин і кіно! («Квітневий Хрещатик – мов крига скресає»).

Незначною мірою представлені додатки (нараховано 4 одиниці):

Хто весь вік з ним протанцював – так, / що кожен порух / Плечей, і лопаток, і стегон – світився («Визначення поезії»); Ще хвилина і вже в сплотнілих заклякне снігах / Твоє місто, туристам розпродане на краєвиди, / На квартали і сквери. («Голосом вісімдесятих»); Нас не крило по шанцях шрапнеллю, болотом і матом... («Голосом вісімдесятих»); Дарма і лівим, і правим / Марія із Магдали / Кричить («Історія ересі. II.»);

Поодинокі випадки вживання й обставин: ...Пальці востанне шарпнутья в пошуках авторучки - / Вже застигаючи, роблячись вже не моїми... («Визначення поезії»); І смисл, моїм означений ім'ям, / Як жовтий порошок, витрусять за вікна / З моїх речей, паперів і кімнат («Прощання між зірок»); Все глибше й глибше – в яму, у надір... («Середземноморське літо – 2003»).

На нашу думку, широке використання загалом однорідності різних членів речення свідчить про розлогий виклад думок та деталізований опис.

З наведених прикладів можна стверджувати, що ряди однорідності характеризуються безсполучниковим, сполучниковим та комбінованим типом зв'язків. Прикладами безсполучникового типу є головні і другорядні

члени речення: *входить жінка, стягує, шпурляє; знаю, чула, не учить; проллється, вислизне, втече; впертих, тупих, непокірних предметів; здоровий, сильний мужчина; тяжкий, несвіжий подих; теплий, хлібний, дурманливий пах; в яму, у надір; первісну, безсмертну силу; смагляві, чорнобриві гори.*

Рідше зустрічається комбінований тип зв'язку. Такий тип зв'язку характеризується поєднанням безсполучникового і сполучникового типів. Він характерний для ряду однорідності, що налічує дві та більше одиниць. Наприклад: *Ліфти, асфальти, мури і коти; келихи, пісні і доли; на краєвиди, на квартали і сквери; шрапнеллю, болотом і матом; з речей, паперів і кімнат; плечей, і лопаток, і стегон.*

Сполучниковий тип зв'язку письменниця використовує доволі часто. У такому типі зв'язку передбачається наявність певного сполучника. Цей сполучник виражає відповідні відношення між однорідними членами. У поетичних текстах О. Забужко зустрічаються єднальні типи відношень, наприклад: *і хепі-енд, і сажса, і кага, і витяжка; і солод, і холод, і дотик; і лівим, і правим; ні принц, ні двір, ні мачуха, ні сестри.* Як бачимо, єднальні сполучники є лише повторювальні.

Між однорідними членами речення можуть вживатись сполучники одиничні та повторювальні. Одиничний сполучник вказує на завершеність переліку. Тобто утворює закритий ряд однорідності. Такий ряд переважно буває двочленний, коли сполучник стоїть між двома однорідними членами та об'єднує їх у певний тип зв'язку. Або можливий варіант закритого ряду однорідності за умови, якщо одиничний сполучник стоїть перед останнім з однорідних членів. Наприклад: *ліфти, асфальти, мури і коти; келихи, пісні і доли; з речей, паперів і кімнат.*

Відкритий однорідний ряд створюється повторюванням сполучника перед кожним однорідним членом речення. Прикладами незакінченого ряду є: *і солод, і холод, і дотик; ні принц, ні двір, ні мачуха, ні сестри.* Такий ряд

містить багато однорідних членів, також за необхідності його можна і продовжити, він нагадує потік свідомості.

У текстах О. Забужко переважає закритий ряд однорідності, який складається з двох і більше членів речення.

Узагальнювальних слів при рядах однорідності в поетичних текстах не було помічено, відтак і вживання тире та двокрапки, пов'язане з однорідними членами речення, що може бути власне авторською особливістю поетичної текстологічної канви О. Забужко.

2.2.2. Пунктуаційно-синтаксична характеристика речень зі вставленими та вставними конструкціями

Характерною ознакою індивідуально-авторського стилю Оксани Забужко є вставлені конструкції. За допомогою вставлених конструкцій письменниця передає додаткову інформацію до основного змісту висловлювання чи до окремого члена речення. Для виділення таких конструкцій авторка використовує парні розділові знаки: коми, тире або дужки, керуючись інтонаційним вираженням цих слів. Якщо вставлена конструкція вимовляється на одному тоні з основною інформацією, то таку конструкцію письменниця виділяє комами. Наприклад: *Напишіть, о прошу, напишіть / Це своє найпрекрасніше в світі* («Голосом вісімдесятих»). В такому випадку вставний компонент наділений емоційною оцінкою.

Одним із розділових знаків, за допомогою якого можна виділити вставлену конструкцію, є дужки. Саме цю пунктограму О. Забужко використовує найчастіше. Дужками виділяються вставлені слова та речення у випадках, якщо вставлена конструкція використовується в ролі додаткового зауваження, вона доповнює ціле речення або один із членів і разом із цим випадає із загальної структури речення. Такі конструкції можуть стояти на початку, вкінці та всередині речення. Наприклад: *І дні, як шибка, / все*

туманіли мохом вільгости – о, доки? (*Доти...*) («Цей чоловік...»); *Та крізь одне неточне слово / (Так крізь шпарину дощ тече, / Крізь розпірку – мука в мішкові) – / проллється, вислизне, втече!* («Ars poetica. «Подражаніє» П. Верлену»); (*Ув очах мерехтять чоловічки...*) / *Чорна графіко тіней, обійми на мент розімкни.* («Феєрія про диригента свічок»); *Ти відчуєш не зразу – / відчуєш, коли вже – по літі / (Зачиняються літні кав'ярні, і столики знято з терас): / Із двадцятого віку, немов із м'яча, / вже зі свистом виходить повітря;* («Голосом вісімдесятих»); *А ти, рвонувшись, на льоту / Накинеш тканку слів на скрипку / (Так прикривають наготу)!* («Ars poetica. «Подражаніє» П. Верлену»); *Увійдіть! Увійдіть, подивіться – нікого немає!.. / (Лиш повітря, надихане, злилось – / мов танком по ньому проїхавсь).* («Прип'ять. Натюрсорт»). В більшості випадків вставлені конструкції є повноцінними реченнями, зрідка вони виступають як уточнення попереднього слова: *У кав'ярні внизу Прорізної (з лівого боку) / чекає вогненний янгол...* («Задзеркалля: Пані Мержинська»); *У кав'ярні на Прорізній (з протилежного боку) вогненний янгол / замовляє дванадцятку каву...* («Задзеркалля: Пані Мержинська»).

Нерідко вставлені конструкції письменниця виокремлює за допомогою тире. Така пунктограма використовується тоді, коли вставлені слова та речення вимовляються підвищеним тоном і мають з ним тісний змістовий контакт. Прикладами є такі речення: *Дощем навшипиньки увійти в ворота / І – пошепки – поплакати в вікно...* («Відлопотити дощами за ворота...»); *Проблимне натужно набрякла душа, / Випинаючись потемнінням, – / А душа все пнутиметься прорвати / стиск плоті, проклін гравітації, – ось тоді ...* («Визначення поезії»); *У світі, найбільш реальнім з усіх можливих, – / у такому самому Києві, тільки трохи інакшим, – / по хіднику, освітленим плямами листя, / Лариса Петрівна Косач-Мержинська / котить дитячий візочок.* («Задзеркалля: Пані Мержинська»); *...ряхтюча рубінова крапля / на підмізинній пучці – батистова хусточка – пляма / розтікається і підсихає,*

немов іржа. («Задзеркалля: Пані Мержинська»); *І світлий свист – мов нарте крешуть лід – / Ще довго буде в просторі звучати.* («Прощання між зірок»). Одночасне використання коми та тире використовується в тому випадку, коли на місці розриву має стояти кома, але авторка з метою інтонаційного виділення використовує одразу два знаки.

Вставлені конструкції можуть бути емоційно забарвлені. В такому випадку вони вимовляються з інтонацією окличною або питальною, відповідно вкінці таких конструкцій стоять розділові знаки оклику або питання.

Знак питання: *Чи це рої підпільницьких стилетів / Різьблять поверх життів словесний тес? / (А може, замість «проклятих поетів» / Гряде доба – проклятих поетес?..)* («Пам'яті “проклятих поетів”»); *О, пощо перевиюєм первісну, / Безсмертну силу – в пил земних засад? / (Це сяйво круг чола, чи це ковпак залізний / Так тяжко тягне голову назад?..)* («Пам'яті “проклятих поетів”»); *Ви вслухаєтесь, так! / (Чи то стогін з могильної ями – / Наростаючий звук – з року в рік – / наче здушеним криком?)* («Портрет К. М. Грушевської в юності»); *ще хвилину тому / на рудій поліровці тремтіли / Два прозорі вогні – від сльози і сльози / (чи тут мешкають двоє?)* ... («Прип'ять. Натюрморт»); *Як космічно, пронизливо-тихо за цею межею! / На рудій поліровці дві плями (а може, то зльози?)* ... («Прип'ять. Натюрморт»); *...до вечірнього чаю стіл / на терасі накрити білим обрусом (чи нова куховарка / втрапить почистити срібло?).* («Задзеркалля: Пані Мержинська»).

Знак оклику: *Щось відцементить. Щось охолоне в звичку / (бо молодість – як скло під каблуком!).* («Відлопотиш дощами за ворота...»); *І коли Ваш невичахлий попіл провалить засниділі мозки / (Задля кого згоріти, ой Боженьку мій, перед ким!) / Я зліплю собі свічку тоненьку...* («Феєрія про диригента свічок»); *...І спогади ті розхитавши, як зуби молочні / (Скінчився фальстарт – а вдруге почать не дано!) / Не думай про те, що уже захопили*

молодші / Твою стометрівку кав'ярень, вітрин і кіно! («Квітневий Хрещатик...»); І смисл, моїм означений ім'ям, / Як жовтий порошок, витрусять за вікна / З моїх речей, паперів і кімнат / (Розкиданих і так – на півпланети!)... («Прощання між зірок»); І от – проламую головою всі чотири стіни нараз!.. / (На таку-то голову – стало ж у Бога міді!) – / Й опиняюся на твердому... («Друга спроба»).

За допомогою цих розділових знаків письменниця надає вставленим конструкціям важливого значення, ставлячи їх на один рівень із головним реченням.

Як відомо, за допомогою вставних компонентів, які виступають одним із засобів ускладнення простого речення, мовець виражає своє ставлення до висловленої думки. Вставними одиницями виступають слова, словосполучення та речення, що граматично не пов'язані з основним реченням, а тільки надають певну емоційну оцінку висловлюванню, вказують на джерело думки.

Згідно з правописом вставні слова у тексті повинні виділятися комами. Залежно від того, яку позицію займає вставний компонент у реченні, може бути використана одинична або парна пунктограма. Оксана Забужко часто використовує вставні компоненти в різних позиціях речення:

- *препозиційно: А може, замість «проклятих поетів» / Гряде доба – проклятих поетес?.. («Пам'яті “проклятих поетів”»); Може, ще стрінемось і в поєдинку... / Але! («Про рукостискання»); Втім, метелики все ще паруються («Лист із дачі»); Може, сходять із колії, наче трамваї із рейок. У кожному разі, / я тепер про всяк випадок на ніч кладу коло ліжка сокиру. («Лист із дачі»); можливо, й мутант, бо вчора, / тобто маючи дев'ять днів, закричав («Лист із дачі»); а може, то сльози? («Прип'ять. Натюрморт»);*
- *інтерпозиційно: І ще сказав, що він, звичайно, «за», / Та дуже ніколи... («Цей чоловік»); Так помирав мій прадід, кажуть, відьмак. («Визначення поезії»); Це, здається, світанок – / і світло, немов простирадла, прим'яте.*

(«Прип'ять. Натюрморт»); *Тобі, либонь, не банно. / Бо в принципі – хіба не все одно, / хто то була ота музейна панна?* («Попелюшка»); *Лиш, може, десь мій неназваний брат / у котрусь ніч спросоння схлипне: «Де ти?..»* («Прощання між зірок»); *В сусідки через дорогу / обродилася дочка – кажуть, трохи переносила.* («Лист із дачі»); *І коли – то, либонь, од єврейських діляниць – розтинається крик.* («Задзеркалля: Пані Мержинська»).

Постпозиційного розташування компонентів у поетичній канві не виявлено, що є закономірною особливістю загалом парентез вставного характеру. Щодо комунікативно-семантичних особливостей вирізняємо вставні компоненти, що виражають ступінь ймовірності повідомлення, тобто впевненість чи не впевненість – це найчисельніша група (*звичайно, може, либонь, можливо, здається*), вказувати на джерело повідомлення (*кажуть*), або порядок викладу думок (*втім, у кожному разі*).

2.2.3. Пунктуаційно-синтаксична характеристики поетичної канви зі звертаннями

Характерною особливістю поетичного стилю Оксани Забужко є використання у творах звертань. За допомогою звертання авторка привертає увагу читача до написаного, акцентує на тому, до кого звертається. У поезії письменниці звертання може займати будь-яку позицію: на початку, в середині чи в кінці.

На початку: *Чорна графіко тіней, обійми на мент розімкни* («Феєрія про диригента свічок»); *Диригенте свічок, я відкину убік рукавички* («Феєрія про диригента свічок»); *Диригенте свічок, Ваші руки гіллясто-нервові / в цьому світлі непевнім оголені майже до пліч...* («Феєрія про диригента свічок»); *О жорстоке століття, заскроєне з воєн і боєнь!* («Голосом вісімдесятих»); *Ах панцю Катрусю, / до тамтої війни – як до літа* («Портрет

К. М. Грушевської в юності»); *Катерино Михайлівно, панно Катрусю, що стали-сьте пилом, / І не табірним – зоряним; Катерино Михайлівно, панно Катрусенько, де Ваша праця?!* («Портрет К. М. Грушевської в юності»); *Ах ти Господи, як це наївно!* («Про рукостискання»); *О хлопці, хлопці, хто б сказав, кому / З нас легше добувати про себе віще слово...* («Бірнамський ліс...»); *Самітнице, трагічне оленятко, / ну що ж із того, що зуміла ти / з трьох шитих сріблом шкур щасливо облягати* («Попелюшка»); *О найдорожчий, кожен ад є ад!* («І двері розчахнулись»...).

У середині: *Дякую тобі, Боже, що дав нам тіло!* («Визначення поезії»); *Ось де вона, Поезія, Боже, нарешті!* («Визначення поезії»); *Задля кого згоріти, ой Боженьку мій, перед ким!* («Феєрія про диригента свічок»); *Вітай тепер, Вкраїно гола-й-боса, / Де вихор забуття заводить свій танок!* (Пам'яті “проклятих поетів”»); *Це ж анти-історичний підхід – метафізика, панночко, бляга, / Катерино Михайлівно, ніжна білява інфанта, / Скількисьзначне число у космічних архівах ГУЛАГу!* («Портрет К. М. Грушевської в юності»); *А бачиш, Лесюню, добре казав тоді лікар* («Задзеркалля: Пані Мержинська»); *...і падав дощ, і яблука світилися, / і мокла під дощем чиясь машина, / і жаль було, мій Господи, – так жаль, / як зроду не було невинно убієнних...* («Російський мотив»); *Поможи, о Боже, цей хрест нести – / це хороший хрест. Він такий як тре' ...* («Історія єресі. I.»); *Дам тобі, Боже, днесь – / всіх народів і мов / Рине к тобі душа!* («Історія єресі. III.»).

У кінці: *Здрастуй, любий!* («Лист із дачі»); – *Що тобі, серце? – Нічого.* («Задзеркалля: Пані Мержинська»); *Ах ти, Господи. Ні, не згадати.* («Задзеркалля: Пані Мержинська»); *Ну для чого це все, ну кому це потрібно, маестро?* («Феєрія про диригента свічок»).

Щодо структурних особливостей, у текстах О. Забужко переважають непоширені звертання, як от: *Боже, Господи, самітнице, панночко, хлопці, Лесюню, любий, серце, Катерино Михайлівно, маестро*; аніж поширені:

чорна графіка тіней, трагічне оленятко, диригенте свічок, панцю Катрусю, Вкраїно гола-й-боса, мій Господи. Поширені звертання надають більшої емоційності висловленої думки. Зазвичай такі звертання поширюються за допомогою узгодженого або неузгодженого прикметника та присвійного займенника.

Переважно для виділення звертання письменниця використовує кому. Однак непоодинокими є випадки вживання знаку оклику для підкреслення емоційності: *Диригенте свічок! Таж, крім мене, ніхто їх не бачить.* («Феєрія про диригента свічок»); *Диригенте свічок! Таж, крім мене, ніхто Вас не чує / В цьому залі...* («Феєрія про диригента свічок»); *О смертельний наш віку!* («Голосом вісімдесятих»).

Оксана Забужко нерідко використовує звертання, які виступають вокативними реченнями, тобто такими структурами, що мають одну граматичну основу, виражену кличним відмінком іменника. Зазвичай вокативні речення є однослівні, але іноді трапляються звертання, поширені додатковими словами. Прикладами таких речень є: *Поети! Браття! Праведники! Пощо / Ми дійсність розбиваємо грудьми?!* («Пам'яті “проклятих поетів”»); *Катерино Михайлівно, панно Катрусю!* («Портрет К. М. Грушевської в юності»). *Коханий!* («Коханий...»). Такі речення вимовляються з піднесеною інтонацією, а на письмі після них ставиться знак оклику, що підкреслює емоційну забарвленість.

2.2.4. Пунктуаційно-синтаксичний аналіз речень із вигуком

Для підвищеної емоційності поряд зі звертанням письменниця використовує додатковий засіб – **вигук**. Згідно правопису, якщо вигук стоїть перед звертанням, то він може не виділятися комою на письмі. О. Забужко дотримується цього правила при написанні поетичних текстів: *о жорстоке*

століття, ах панцю Катрусю, о хлопці, ой Боженьку мій, о Боже, о найдорожчий.

Вигук як засіб ускладнення речення О. Забужко використовує доволі часто. Такий засіб дозволяє мовцеві виявити свої почуття, не називаючи їх. У поетичних текстах вигук служить засобом виразності мовлення.

За значенням вигуки поділяються на:

- емоційні, що виражають почуття і переживання: **О**, як він стугонів на кожен грубий дотик!.. («Цей чоловік...»); *Видує душу, закрутить, як аркуш паперу, / Мою молодісіньку душу / Барви мокрої зелені – / Ах, на свободу!* («Визначення поезії»); *Ось де вона, Поезія, Боже, нареши!* («Визначення поезії»); **Ох**, знаю, чула, не учить... («Ars poetica. «Подражаніє» П. Верлену»); **Ах**, за сам тільки жест, котрим він відкида рукавички («Феєрія про диригента свічок»); **О**, я чую: сповзають з лиця всі усмішки липкі й випадкові. («Феєрія про диригента свічок»); **О**, я знаю, за мить спалахнуть пелюстками живого вогню! / **О**, тоді вони схопляться з крісел, зі схлипом і схрипом («Феєрія про диригента свічок»); **О**, пощо перевиюєм первісну, / Безсмертну силу – в пил земних засад? («Пам'яті “проклятих поетів”»); **О**, дай нам мужність – всидіти в робітні («Пам'яті “проклятих поетів”»); **О**, як міняються лиця мертвих, коли на роду написане («Портрет К. М. Грушевської в юності»); **Ах**, ще светр недоплетений пальці чийсь пам'ятає («Прип'ять. Натюрморт»); *Але не спиняйся – о, тут зупинятись не можна!* («Квітневий Хрещатик...»);

- волевиявлення, що передають спонукання, заклик, оклик: **Таж**, крім мене, ніхто їх не бачить («Феєрія про диригента свічок»); **Так от**, мені часом здається, що це вона («Лист із дачі»); **Ну**, і що ж в цьому лихого? («Друга спроба»).

- мовного етикету, що виражають прохання: *відвертаючись до стіни, / ослоняючись лапою, як цуц: / не займайте, будь ласка... («Така кругла, як глобус...»).*

Також до вигуків належать звуконаслідувальні слова. Вони відтворюють голоси істот або різні шуми. Приклад звуконаслідувальних вигуків є такий: *Звук: це – щурі, що уростіч ринулись, / це – об стільницю дубовий кулак: Трах!* («Портрет К. М. Грушевської в юності»).

Вигук може вимовлятися із виразною емоційною інтонацією. В такому випадку на письмі після вигуку Оксана Забужко ставить знак оклику: *...Розлом – ох! – у листопад / Підлогу ц стіни закрутило* («І солод слів...»); *Об стільницю дубовий кулак: Трах!* («Портрет К. М. Грушевської в юності»).

2.2.5. Пунктуаційно-синтаксичні особливості речень із відокремленими членами (порівняльні звороти, напівпредикативні члени)

Характерним в поезії Оксани Забужко засобом ускладнення, який варто розглянути детальніше, є **порівняння**. За допомогою порівняння один предмет або подія зіставляється з іншим, подібним до нього. У текстах Оксани Забужко такий художній засіб реалізовується через формальний маркер порівняння – порівняльні сполучники.

Оксана Забужко використовує порівняння різні за своєю структурою. Це можуть бути поширені та непоширені члени речення.

Непоширені: *Кожен звук у ньому множивсь, як лавина!* («Цей чоловік...»); *І дні, як шибка, все туманіли* («Цей чоловік...»); *і точила власний регіт, мов траву* («В якомусь світі я була з тобою...»); *...на твоїм напнутім, як тятива, плечі* («В якомусь світі я була з тобою»); *А тіло тим часом тектиме корчами, / Мов ковдра, що хоче вкинути хворий* («Визначення поезії»); *Хто, як юністю, ним перехворів* («Голосом вісімдесятих»); *...і світло, немов простирадла, прим'яте.* («Прип'ять. Натюрморт»); *Зліта, як вдих, підйом, тонить каблук струна* («Попелюшка»); *Коли я, мов Русалочка, йду босака крізь минуле* («Од такої

тоски...»); *А той кричав, і розтягав гармошку, / і, як циганка, тряс побрязкачами* («Російський мотив»); *Така кругла, як глобус, моя ніжність до тебе* («Така кругла, як глобус...»); *Де, як борлак, здригається століття* («Середземноморське літо – 2003»); *Втискаючи мене, немов пружину, / Все глибше й глибше* («Середземноморське літо – 2003»); *Коси рвучи, як гич, / З шкірою з голови!* («Історія єресі. III.»).

Поширені: *...він був лункий, як жерло гарматне!* («Цей чоловік...»); *...світився / Далекою тайною смислу, як слово санскритської мови, / І м'язи під шкірою грали, / Мов риби в нічному ставку* («Визначення поезії»); *...коли крізь розм'якле тіло, / Переливаючись, мов некруто зварений білок* («Визначення поезії»); *Видує душу, закрутить, як аркуш паперу* («Визначення поезії»); *...і свійські дерева помалу / тратять природну тям, мов заражені сказом пси. / Не знаю, як поводяться божевільні дерева – / може, сходять із коренів, наче трамваї із рейок.* («Лист із дачі»); *І з глибу кришталю, як із річкового дна, / струмить твій силует в вечірньому убранні...* («Попелюшка»); *...і гарячими, як після сліз, хоч сухими очима* («Задзеркалля: Пані Мержинська»); *І смисл, моїм означений ім'ям, / Як жовтий порошок, витрусять за вікна* («Прощання між зірок»).

Як бачимо, і поширені, і непоширені порівняння письменниці виділяє комами згідно з правописом.

Особливістю письма Оксани Забужко є використання розділових знаків, зважаючи на інтонацію. Для інтонаційного наголошування та відокремлення порівнянь письменниці застосовує тире. Наприклад: *Квітневий Хрещатик – мов крига скресає, і кличе / Пташиний базар голосів.* («Квітневий Хрещатик...»); *І світлий свист – мов нарти крешуть лід – / Ще довго буде в просторі звучати.* («Прощання між зірок»). В такому випадку письменниці замість звичної коми, що відповідало б правилам правопису перед мов, немов, наче, неначе, як, ставить розділовий знак тире.

Поодинокими випадками в канві поетичних текстів письменниці є використання відокремлених членів речення, зокрема означень неузгоджених: *І сняться ліфтам будинки без стель / І триси, у небо напнуті.* («Іронічний ноктюрн»); *І вийшла осінь, синьозуба, як циганка, / Окрилена пожежним мерехтінням.* («В якомусь світі...»); *Ми, в утробі ще зрячі, / в колисці – на все приготовані.* («Голосом вісімдесятих»); *Лиш повітря, надихане, злилось* («Прип'ять Натюрморт») та узгоджених: *Але злива в ловлі / з ним періщила по п'ятах, навісна!* (Цей чоловік...); *І вийшла осінь, синьозуба, як циганка* («В якомусь світі...»); *Не прихистку прошу – / Свободи, світлої й страшної...* («І солод слів...»).

Окрім цього поетка використовує і уточнюючі елементи. Такими елементами виступають обставина місця: *Але осяде в пам'яті, на дні, / Обличчя жінки, що тебе кохала, / І білий птах фіранки у вікні.* («Відлопотиш дощами за ворота...») та обставина часу: *Та через гони літ, на повороті, / Благатимеш у долі лиш одно* («Відлопотиш дощами за ворота...»).

Знайдено два речення, у яких письменниця застосовує дієприслівниковий зворот: *І яюсь, стрінувшись у натовпі з Любов'ю, / пройшов повз неї в капелюсі на очах.* («Цей чоловік...»); *Тож іншим разом, стрінувшись на перехресті з Бolem, / він попросив у нього сірника.* («Цей чоловік...»).

Отже, Оксана Забужко збагачує свої тексти засобами ускладнення, до яких входять вигуки, порівняльні та дієприслівникові звороти, відокремлені означення та уточнювальні члени речення. Оскільки ці засоби займають різні позиції в реченні, то відповідно вимагають різну постановку пунктограм. Здебільшого авторка використовує такий розділовий знак, як кома, зрідка – знак оклику.

2.3. Розділові знаки та синтаксичні особливості складного речення

Прикметною особливістю поезії О. Забужко є використання складних речень різного типу: складносурядного, складнопідрядного та безсполучникового. Відповідно до цього аналіз речень проводимо за принципом від найчастотнішого вживання певного типу, до менш частого. Значна кількість висловлювань побудована за допомогою безсполучникового типу зв'язку, меншу групу становлять речення із складнопідрядним типом, і найменше авторка використовує складносурядні речення.

2.3.1. Розділові знаки між частинами складного безсполучникового речення

У безсполучникових складних речення Оксана Забужко використовує всі пунктограми, які зазвичай можуть використовуватися для розмежування предикативних частин кому, тире, двокрапку та рідше крапку з комою.

Доволі часто для відокремлення простих речень письменниця застосовує кому. Наприклад: *Відлопотии дощами за ворота, / В щілинах бруку виросте трава* («Відлопотии дощами за ворота...»); *Так крізь шпарину дощ тече, / Крізь розпірку – мука в мішкові* («Визначення поезії»); *Так випаровується сила, ... / Так чахнуть мертвих голоси, / Так починається халтура...* («Визначення поезії»); *Десь стугоніло наше божевілля, / Трощились келихи, пісні і долі.* («В якомусь світі я була з тобою...»); *Поруч мене у кріслі сопе бородата мачула, / Перед мене парфумами дихають тлусті плаття...* («Феєрія про диригента свічок»); *Ну для чого це все, ну кому це потрібно?* («Феєрія про диригента свічок»); *Нас не крило по шанцях шрапнеллю, болотом і матом, / Олівець нам не падав з безкровно-слабої руки* («Голосом вісімдесятих»); *Бути Грушевською родом – уже бо незмивна пляма, / Бути Грушевською духом – гріх, непростимий вівіки* («Портрет К. М. Грушевської в юності»); *Ви – найперша їхня заслона, / Ви – варта в*

обложеної стані... («Портрет К. М. Грушевської в юності»); Од такої тоски / Сопілками стають кістки, / Од такої жаги / на мокві горять шелюги, / Од такого знаття / Землетрусом іде життя, ... / Од такої тоски / Починають родити піски, / Од такої жаги / Переходять ріку береги («Од такої тоски...») Темний – із надр – огонь, / Кров на губах – як сіль... («Історія ересі. III.»). Кома вживається відповідно до правописних норм. Прості речення поєднуються за допомогою інтонації, виражаючи єднальні відношення.

Для того, щоб передати смислові відношення між речення письменниця часто використовує розділовий знак тире. Між частинами складного безсполучникового речення існують такі зв'язки: власне наслідкові, часові, з'ясувальні.

Власне наслідкові: *Увійдіть, подивіться – нікого немає!.. («Прип'ять. Натюрморт»); Хвилина томління – світанок застиг («Перед світом»)*. Таке використання тире пояснюється тим, що, в другій частині складного речення міститься наслідок того, що відбувається в першій.

Часові: *Ти відчуєш не зразу – / відчуєш, коли вже по літі («Голосом вісімдесятих»)*. В цьому реченні тире застосовується через те, що перша частина виражає час здійснення дії, яка відбувається в наступному реченні.

Також письменниця використовує тире між частинами безсполучникового речення в тих випадках, коли друга частина пояснює детальніше, розкриває зміст першої: *Хвилина мовчання – іще не прокинулосьптаство («Перед світом»); Боронь тебе Боже в цю пору в свічадо дивитись – / Тебе там не буде («Перед світом»); Візьми мене у темну вись – / Я легша пасем цигаркових («Візьми мене у темну вись...»); В сусідки через дорогу обродилася дочка – кажуть, трохи переносила («Лист із дачі»); Так-бо заведено споконвіку – / Військо на військо, і муж на мужа («Про рукостискання»). Але не спиняйся – о, тут зупинятись не можна! («Квітневий Хрещатик...»); Пані Мержинська спиняє візочок – поправити покривальце («Задзеркалля: Пані Мержинська»)*. Частіше між частина такого

типу складних речень вживається двокрапка. Тут авторка застосовує тире, що відображає індивідуально авторське використання пунктограм.

Між частинами складного безсполучникового речення Оксана Забужко також використовує двокрапку. Така пунктограма може бути застосована, якщо друга частина розкриває зміст першої, доповнює або пояснює її. При аналізі речень знаходимо пояснювальні, з'ясувальні та причинові відношення. Наприклад:

З'ясувальні: І хтось ніби шепче: усе це пусте («Іронічний ноктюрн»); Я здивувалася: він був лункий, як жерло гарматне! («Цей чоловік...»);...І тільки на очах тремка пліва – тайне знання засвідчить: / десь там, в палаці, загублений личак / стає щосмерк криштальним черевичком («Попелюшка»); А бачиш, Лесюню, добре казав тоді лікар: / всі ті дівоцькі сухоти – то просто од нервів («Задзеркалля: Пані Мержинська»); Хай запевняють: грішу! («Історія ересі. III.»); Та через гони літ, на повороті, / Благатимеш у долі лиш одно: / Дощем навштиньках увійти в ворота / І – пошенки – поплакати в вікно... («Відлопотиш дощами за ворота...»);

Причинові: Ми щасливо вродились: ми – чисті, / Не стріляли у спину, і нам не стріляли в лице... («Голосом вісімдесятих»); І цього – досить: справдилось життя («Прощання між зірок»); Це слово вище слів: за ним – вже тільки стогін!.. («Коханий»); В сусідки через дорогу обродилась дочка – кажуть, трохи переносила: / хлопчик відразу з зубами й волоссям («Лист із дачі»); Бірнамський ліс не йде на Дунсінан: / Шатландські королі продули к бісу військо! («Бірнамський ліс...»); Янгол підводить на неї очі – і тут же відводить: помилка. («Задзеркалля: Пані Мержинська»);

Пояснювальні: Сергій Костянтинович Мержинський іще од хвїртки / широко розводить руки з портфелем, / мов хоче обняти всіх разом: / пані Ларису з дитям у садовім плетенів кріслі, / процену няньку і куховарку на задньому плані («Задзеркалля: Пані Мержинська»); Суровий кодекс

лицарської честі: / Віднині я за тебе – горою! Жест, древніший за голос крові: / Ти – воїн, і я – воїн. («Про рукостискання»).

Характерним для безсполучникових складних речень у текстах Оксани Забужко є використання крапки з комою. Письменниця надає перевагу такому розділовому знаку в тому випадку, коли в предикативних частинах складного речення вже наявні свої розділові знаки та вони відірвані один від одного змістовно. Наприклад: *В сусідки через дорогу обродилась дочка – кажуть, трохи переносила: / хлопчик відразу з зубами й волоссям; / можливо, й мутант. («Лист із дачі»); закричав ... і замовк, і більше нічого не каже; а так – цілком здоровенький. («Лист із дачі»); не забути зібрати вишневий трусок на розпал самоваря – / тільки вишневий-бо вугіль дає правдиву духмяність, / так, як любить Сергій; до вечірнього чаю стіл / на терасі накрити білим обрусом («Задзеркалля: Пані Мержинська»); Ти відчуєш не зразу – / відчуєш, коли вже – по літі: / Із двадцятого віку, немов із м'яча, / вже зі свистом виходить повітря; / Набрякає нечутно наступний – / уже не для нас, / не про нас. («Голосом вісімдесятих»).* *Лариса Петрівна Косач-Мержинська котить дитячий візочок, – / бліда, ще дрібку знервована по пережитім уранці; / дитинча чеберяє в повітрі ніжками; пані Мержинська / спиняє візочок – поправити укривальце («Задзеркалля: Пані Мержинська»); У сусідів грюка вікно; десь гукають додому дітей. («Задзеркалля: Пані Мержинська»); У кав'ярні внизу Прорізної (з лівого боку) / чекає вогненний янгол, сховавши крила / під попілавий плащ; замовляє вже шосту каву. («Задзеркалля: Пані Мержинська»); У кав'ярні на Прорізній (з протилежного боку) вогненний янгол / замовляє дванадцяту каву; ніхто не приходить; дзигар б'є дванадцять разів – отже, північ. («Задзеркалля: Пані Мержинська»).* Такі речення відображають послідовність дій.

2.3.2. Пунктуаційно-синтаксична характеристика складнопідрядних речень

Особливістю поетичного стилю Оксани Забужко є використання складних речень із підрядним типом зв'язку. Предикативні частини такого типу речень письменниця часто розмежовую за допомогою коми. Такі підрядні конструкції поділяються на різні види. Найчастотніше підрядні частини наділені означальними відношеннями: *І вийшла осінь ... і тасувала нам усі літа, / **Що** на шмалькому протязі віків були порозлітались* («В якомусь світі я була з тобою...»); *Так випаровується сила, / **Що** була – козирем у масть!* («Ars poetica. «Подражаніє» П. Верлену»); *Таж, крім мене, ніхто їх не бачить – / Цих вогнів, **що** двигтять в канделябрах* («Феєрія про диригента свічок»); *Таж, крім мене, ніхто Вас не чує / В цьому залі, **де** люди дрімають над власним життям* («Феєрія про диригента свічок»); *В тому році, **коли** мені стукне за графіком сорок, / За століттям засунуться ковані брами* («Голосом вісімдесятих»); *Це – щурі, **що** урозтіч ринулись* («Портрет К. М. Грушевської в юності»); *Текуче сяйво проступа / Крізь контур той, **що** звався тілом!* («І солод слів...»); *Ті, **що** знаю, вже геть зужилися* («Лист із дачі»); *І за ними стояв той чоловік, **якого** я люблю* («І двері розчахнулись...»); *Прийде – як нагорній сніг, / **Що** блиском погляди сліпить.* («Історія ересі. II.»); ***Хто**, як юністю, ним перехворів, / Той довіку вчуватиме руку його на плечі.* («Голосом вісімдесятих»); *А президенти стискають в обіймах / Тих, **кого** завтра розмажуть по бруку!* («Про рукостискання»). Найчастіше письменниця використовує сполучне слово *що*, *коли*, *де* та сполучник *що*.

Непоодинокими випадками є речення із з'ясувальною підрядністю: *І ще сказав, **що** він, звичайно, «за», та дуже ніколи...* («Цей чоловік...»); *Знаю, **що** вмиратиму тяжко* («Визначення поезії»); *Дякую Тобі, Боже, **що** дав нам тіло!* («Визначення поезії»); *Непритомною пам'яттю тіл, спраглих тіл ми весь час пам'ятали, / **Що** на київській крові десь родять афганські*

піски... («Голосом вісімдесятих»); *Не думай про те, що уже захопили молодші / Твою стометрівку кав'ярень, вітрин і кіно!* («Квітневий Хрещатик»); *Я не певна, що сад заціліє і цього року* («Лист з дачі»); *Так от, мені часом здається, що це верховолить над садом* («Лист із дачі»); *Але я все волаю, що бачила перли* («Друга спроба»); *Люблю, коли ручкаються чоловіки. Боюсь, коли ручкаються – жінки.* («Про рукостискання»). Більшість складнопідрядних з'ясувальних речень є однотипними, тому авторка використовує для поєднання предикативних частин сполучник *що*.

Є небагато речень з обставинною підрядністю. Насамперед це речення зі обставинним значенням умови: *Якщо тобі вдасться / вирватись і приїхати на ту неділю, / привези мені щось до читання* («Лист із дачі»); *Якщо це – любов, / Все колишнє – порожній звук* («Од такої тоски...»); *Й нічого вже не бійсь, якщо – переступила...* («Коханий...»); *Було б набагато гірше, аби не приніс нічого!* («Друга спроба»). Менш частотним вживанням є речення з підрядною обставинною частиною часу: *...і пальці терпли, коли їхні імена переверталися живими...* («Цей чоловік...»); *І ось тоді, коли крізь розм'якле вже тіло, / Переливаючись, мов крізь некруто зварений білок, / Проблимне натужно набрякла душа.* («Визначення поезії»); *Ледь похрускує скло, / Коли я, мов Русалочка, йду босака крізь минуле* («Од такої тоски...»). Знайдено по одному реченню зі значенням причини: *хлопчик відразу з зубами й волоссям; / можливо, й мутант, бо вчора, / тобто маючи дев'ять днів, закричав...* («Лист із дачі»); та місця: *Твоя дорога поверталася туди, / Де реготала я, свавільно й хижо* («В якомусь світі я була з тобою...»).

Окрім елементарних складнопідрядних речень, поетка вплітає у канву своїх текстів також конструкції з багатокомпонентною підрядністю. У текстах Оксани Забужко виявлено такі речення із послідовною підрядністю: *Не встигаєм забути усе, що до нас відбуло, / Як на голови нам пада з неба який-небудь «Боїнг».* («Голосом вісімдесятих»); *Щокрок усе дужчає відчуття, ніби я наближаюсь до місяця, / де у високій траві лежить*

напіврозкладене стерво («Лист із дачі»). Та речення із однорідною підрядністю: *Отож, коли помиратиму, гукніть майстрів, / Аби зняли наді мною покрівлю* («Визначення поезії»).

Слід зазначити, що, крім коми, між частинами складнопідрядного речення Оксана Забужко використовує і тире. Вживання цього розділового знаку в складнопідрядному реченні є виключно авторським. Тире застосовується в тому випадку, коли автор хоче наголосити на підрядній частині та виділити її інтонаційно. Наприклад: *О, тоді вони схопляться з крісел, зі схлипом і скрипом – / Коли бризками іскор запону пільми розірве, / Коли Ви шугонете під стелю живим смолоскипом.* («Феєрія про диригента свічок»); *І коли Ваш невичахлий попіл пропалить засниділі мозки – / Я зліплю собі свічку тоненьку із ярого воску.* («Феєрія про диригента свічок»); *І, може, тому, як на дань переможну / Приймаю й люблю найврочистіший з рухів – / Коли чоловіки тихо й побожно / Пригублюють жінці беззахисну руку.* («Про рукостискання»); *Якщо це не любов – / Весь наш світ не од Бога* («Од такої тоски...»). Згідно з правилами правопису в таких реченнях перед тире повинна стояти кома. Тут письменниця замінює такий розділовий знак іншим, що дає підстави говорити про авторський стиль.

2.3.3. Розділові знаки в складносурядному реченні

У поетичних текстах Оксана Забужко використовує складні речення із сполучниковим типом зв'язку. Рівноправні між собою речення письменниця поєднує за допомогою сполучників сурядності.

Найчастіше між частинами складносурядного речення Оксана Забужко використовує кому. Такий розділовий знак застосовується між реченнями, що поєднуються сурядними сполучниками трьох типів: єднальними, розділовими та протиставними. У текстах письменниці найбільше є речень із

єднальними сполучниками, що поєднують речення із власне єднальними та причинно-наслідковими відношеннями, а саме:

Одночасність подій: *Гуде друкарня, і двигтить верстат* («Пам'яті “проклятих поетів”»); *Ще светр недоплетений пальці чийсь пам'ятає, / І розгорнута книжка – в позначках од нігтів чийхось!* («Прип'ять. Натюрморт»); *Іще не прокинулось птаство, / І грізно інакшим здається життя на Землі* («Перед світом»); *Квітневий Хрещатик – мов крига скресає, / і куряться кавові димки* («Квітневий Хрещатик...»); *Ти – воїн, і я – воїн, / Ти – без зброї, і я – без зброї* («Про рукостискання»);

Послідовність подій: *А нам по сонцю прикипіло на устах, / І ми боялись роз'єднати руки.* («В якомусь світі я була з тобою...»); *В тому році... / За століттям засунуться ковані брами, / і брязнуть у воду ключі* («Голосом вісімдесятих»);

Причинно-наслідкові відношення: *Зачиняються літні кав'ярні, і столики знято з терас* («Голосом вісімдесятих»).

Зустрічаються такі складносурядні речення, які складаються із трьох предикативних частин. В такому випадку застосовано повторювальний єднальний сполучник *і...*, *і: ...і надав дощ, і яблука світились, і мокла під дощем чиясь машина...* («Російський мотив»); *І кавкання чайок звітує ранок, / І юний воїн – з бомбою й Кораном – / Встає зі сходу, вбраний у багряне, / І страх зі снів на берег виповза* («Середземноморське літо – 2003»). Такі речення відображають перелічувальні відношення.

Також зустрічаються речення із протиставними сполучниками: *І це був світ, де можна всмерть натацюватись, / ... А з рукавів, що в передпліччях розчахнулись, / Бряжчали й сипалися зорі і міста, / А ми ішли крізь полум'я...* («В якомусь світі я була з тобою...»); *І сняться ліфтам будинки без стель, / Розстрілим асфальтам – як дощ полива, / А чорним котам – ворожбити, / А кожному муру якась голова* («Іронічний ноктюрн»); *...потім ти знов сидиш, посиніла на буз / у студіні нетопленої кухні, / а на підлозі репнущий*

гарбуз / жолобиться, як пика («Попелюшка»); ...голова його була в снігу, а щокрила паморозь голчаста («І двері розчахнулись...»). Протиставний зв'язок у цих реченнях виражається сполучником *а*.

Менш частотним є вживання тире. У складносурядних реченнях тире використовується для передачі певних відношень між предикативними частинами. Цю пунктограму О. Забужко використовує у реченнях з наслідковими відношеннями: *Ще як був деревом, йому вросли у пальці голоси померлих = / і пальці терли* («Цей чоловік...»); *Пройшов повз неї в капелюсі на очах = і не впізнав* («Цей чоловік...»); *Ще хвилина = і вже в сплотнілих залякне снігах / Твоє місто... (швидка зміна подій)* («Голосом вісімдесятих»); *Вік продовжить нам віку = / і ми свою повість продовжимо* («Голосом вісімдесятих»); *Натомість в легкім молоці / Проступить гортанний і темний розлам коридора = / І дивні вогні попливуть звідтіля, з глибини...* («Перед світом»); *...вийдеш заміж, народиш = і все минеться (часово наслідкові)* («Задзеркалля: Пані Мержинська»); *Горять ліси, підпалені людьми, = / І клаптями згорілого паперу / Летять птахи* («Середземноморське літо – 2003»). Письменниця акцентує увагу на наслідку дії, що відбулась у попередньому реченні.

Також трапляються речення, в яких тире застосовано для позначення протиставлення: *Це, здається, світанок = / і світло, немов простирає, прим'яте* («Прип'ять. Натюрморт»); *Він все іще шукав свою струну, / усе іще шукав = і не знаходив...* («Цей чоловік...»); *Десь визрівають пухлинами війни = / А президенти стискають в обіймах / Тих, кого завтра розмажуть по бруку!* («Про рукостискання»). В наступному реченні є різка зміна подій: *Зліта, як вдих, підйом, тонить каблук струна, = / і з глибу кришталю, як з річкового дна, / струмить твій силует в вечірньому убранні...* («Попелюшка»). Тому в такому реченні використане тире.

Часто в складносурядному реченні письменниця застосовує тире, замість звичної в такій позиції коми. Наприклад: *Розтанеш в димній сутині*

вокзалу = / *Але* осяде в пам'яті, на дні, / Обличчя жінки, що тебе кохала («Відлопотиш дощами за ворота...»); Він кидався був тікати = *але* злива в ловлі / з ним переїщила по п'ятах, навісна! («Цей чоловік...»); Я не певна, що сад заціліє і цього року, хоча, здалося б / його трохи попорать, підчистить, ти ж сам розумієш, = *але*, / як по правді, то я боюся ступати між ті дерева («Лист із дачі»). Використання тире у такій позиції є виключно оказіональним розділовим знаком. Такий індивідуально-авторський знак застосований для акцентування на протиставленні подій.

Отже, в складних безсполучникових, підрядних чи сурядних реченнях Оксана Забужко використовує розділові знаки згідно правопису. В окремих випадках для інтонаційного виділення частини речення авторка використовує тире.

2.3.4. Використання конструкцій із прямою мовою в поетичній канві О. Забужко

Речення із прямою мовою є ознакою індивідуально авторського стилю. Власне Оксана Забужко у поетичних текстах часто використовує пряму мову, що дозволяє зблизити читача з ліричним героєм.

Пряма мова в Оксани Забужко має різне оформлення. Зазвичай авторка репліки ліричного героя починає з абзацу, відповідно на початку висловлювання ставить тире – *О найдорожчий, кожен ад є ад!* / *Тож не дивись вперед, ані назад: / стань просто – мною. Я – тобою стану.* («І двері розчахнулись...»); *І коли – то, либонь, од єврейських / діляниць розтинається крик: / – Міріам!* («Задзеркалля: Пані Мержинська»).

Наявні речення, в яких є вказівка на те, кому належить пряма мова. В текстах Оксани Забужко є приклади такого типу передачі прямої мови. Наприклад, у реченнях, де вказівка на автора стоїть перед прямою мовою, наявний розділовий знак двокрапка: *Поможи дійти – не скажу, куди: / там,*

де жовч дають на хрипке: *«Води!»* («Історія ересі. I.»); *Марія із Магдали / Кричить: «Я бачила Равві!»* («Історія ересі. II.»). Тут прямо вона береться в лапки і з відповідним знаком в кінці висловлювання. Також пряма мова може стояти перед словами автора: *«Коханий!»* – *я пишу це слово навпрошки.* («Коханий...»). В такому випадку після висловлювання ставиться тире. Пряма мова може братись в лапки за бажанням автора.

Особливістю поетичних текстів Оксани Забужко є використання діалогічного мовлення, що загалом не характерне для поетичного стилю: *Ти – воїн, і я – воїн: / – Будь мені братом! / – Будь мені братом!* («Про рукостискання»); – *Що тобі, серце? / – Нічого.* («Задзеркалля: Пані Мержинська»). Також у тому випадку, коли пряма мова розривається словами автора, письменниця використовує відповідні розділові знаки згідно з правописом. Наприклад: – *Стійте!* – *скрикне вона в мить прориву крізь тіло, / В мить на щйнайсліпучцім лезі / Поміж двома світами, – Стійте, отут зупинітьсся, / Ось де вона, Поезія, Боже, нарешті!* («Визначення поезії»); – *Ти просто втомилась, – поцілунок в долоню, – не час нам лягти?* («Задзеркалля: Пані Мержинська»).

Пряма мова в поетичній канві письменниці вирізняє її індивідуально-авторський стиль віршів.

2.4. Розділові знаки в кінці речення

Як відомо, розділові знаки в кінці речення несуть значне навантаження і є не менш важливі, ніж в середині речення з погляду передусім стилістичної оцінки авторського тексту. У канві останнього такими варто розглядати такі пунктограми, як знак оклику, знак питання, трикрапки.

Окличні речення, які надають емоційно-експресивної оцінки висловлюванню, в поетичних текстах Оксани Забужко посідають чинне місце. Оклична модальність таких структур пов'язана з домінантою відчуттів: *Кожен звук у ньому множивсь, як лавина!* («Цей чоловік...»); *А він же був із дерева, що призначалося на скрипку! / О, як він стугонів на кожен грубий дотик!.. / Він кидавсь був тікати – але злива в ловлі / з ним услід переїчила по п'ятах, нависна!* («Цей чоловік...»); *Ось де вона, Поезія, Боже, нареши!* («Визначення поезії»); *Крізь торохтючий гравій прози / зненацька скрипка прозвучить!* («Ars poetica. «Подражаніє» П. Верлену»); *Та крізь одне неточне слово ... / Пролетіть, вислизне, втече!* («Ars poetica. «Подражаніє» П. Верлену»); *...Я готова прийняти щось більше за муки земні!..* («Феєрія про диригента свічок»); *У свічок золотаві зіниці вдивляюсь впритул – не змигну!* («Феєрія про диригента свічок»); *О я знаю, за мить спалахнуть пелюстками живого вогню!* («Феєрія про диригента свічок»); *Нема тебе в цім світі несусвітнім!* («Пам'яті “проклятих поетів”»); *Як безгучно і швидко тебе до шпиталю внесуть!..* («Голосом вісімдесятих»); *Ніби світло з дверей прочинених, надає їм інакший вираз!.. / Ви вслухаєтесь, так!* («Портрет К. М. Грушевської в юності»); *На чотири стіни перемножена тінь — і порожня кімната! / Жодного свідка. / Тут хтось був!* («Прип'ять. Натюрморт!»); *Суровий кодекс лицарської честі: / Віднині я за тебе – горю!* («Про рукостискання»); *Ах ти Господи, як це наївно! Стільки тих стисків – аж дубнуть руки!* («Про рукостискання»); *Скинав la court, як в рондлі молоко, – / і сліпнув принц, спинившись за три кроки!* («Попелюшка»); *І от – проламую головою всі чотири стіни нараз!* («Друга спроба»); *Набагато гірше, аби не*

приніс нічого! / А що чорним струпом палає стовчений лоб – / То на мідь невразливу нема плавальні у Бога! («Друга спроба»); *Не вивільнитись із пут / Не знести розпуки сеї!* («Історія ересі. II.»).

Серед окличних речень питома кількість висловлювань спонукального характеру, імперативність яких також потребує емоційного забарвлення. Таких речень нараховано 13 одиниць: *Ах, на свободу! / Стійте!* («Визначення поезії»); *Ти слуху в Господа проси!* («Ars poetica. «Подражаніє» П. Верлену»); *Озирніться на хвильку – так ми в цьому залі одні!* («Феєрія про диригента свічок»); *Вітай тепер, Україно гола-й-боса, / Де вихор забуття заводить свій танок!* («Пам'яті “проклятих поетів”»); *О, дай нам мужність – всидіти в робітні / Під лютий гул поблизких барикад!* («Пам'яті “проклятих поетів”»); *Увійдіть, подивіться — нікого немає!..* («Прип'ять. Натюрморт!»); *Але не спиняйся — о, тут зупинятись не можна!* («Перед світом!»); *Не думай про те, що уже захопили молодші / Твою стометрівку кав'ярень, вітрин і кіно!* («Квітневий Хрещатик...»); *Люби що є сили – твоє колись також любили / На цих-таки гонах _ всі погляди міста підряд!* («Квітневий Хрещатик...»); – *Будь мені братом! – / Будь мені братом!* («Про рукостискання»); *Погасить же ви врешті це небо!* («Лист із дачі»).

Засвідчено речення вставленого характеру, у яких парентична конструкція-висловлювання також наділена емоційною забарленістю: *Що була – козирем у масть! – / З страшного «Требника» Могили, / З рядків «Макбетівських» відьмацтв.* («Ars poetica. «Подражаніє» П. Верлену). У кінці вставленого речення чи слова, що вимовляються з окличною інтанацією, письменниця також ставить відповідний знак оклику. Щось охолоне в звичку / *(Бо й молодість – як скло під каблуком!).* («Відлопотуш дощами за ворота»...); І коли Ваш невичахлий попіл пропалить засниділі мозки / *(Задля кого згоріти, ой Боженьку мій, перед ким!)* / – Я зліплю собі свічку... («Феєрія про диригента свічок»); ... І спогади ті розхитавши, як зуби молочні / *(Скінчився фальстарт — а удруге почать не дано!), / Не думай*

про те, що уже захопили молодші... («Квітневий Хрепцатик...»); Ще дрібку знервована по пережитім уранці / (**підгоріла молочка кашка: розрахувати няньку!**); / *дитинча чеберяє в повітрі ніжками.* («Задзеркалля: Пані Мержинська»); Це слово (**о, замри!**) – *переступом межі.* («Коханий...»); як жовтий порошок витрусять за вікна / З моїх речей, паперів і кімнат / (**Розкиданих і так на півпланети!**)... («Прощання між зірок»); (**На таку-то голову – стало ж у Бога міді!**) – / *Й опиняюся на твердому.* («Друга спроба»); *кричав із саду в перекрив гармошці / з однаковим синкопічним перебором / (так мореві кричать поверх прибою, / щоб не здуріти!)* – *все про те, що много.* («Російський мотив»).

В аналізованих поетичних текстах наявні речення-звертання, емоційна маркованість яких також передбачає знак оклику. Такі, як відомо, в академічній граматиці прийнято називати вокативними. Серед таких комунікативних одиниць вирізняються поширені: *Диригенте свічок!..* («Феєрія про диригента свічок»); *О жорстоке століття, закроене з воєн і з боєнь!* («Голосом вісімдесятих»); *О смертельний наш вік!* («Голосом вісімдесятих»); *Моє хворе століття, моє голомозе століття!* («Голосом вісімдесятих»); *Катерино Михайлівно, панно Катрусю!* («Портрет К. М. Грушевської в юності»), і непоширені вокативи: *Поети! Браття! Праведники!* («Пам'яті “проклятих поетів”»); *Здрастуй, любий!* («Лист із дачі»); *Міріам!* («Задзеркалля: Пані Мержинська»); *Коханий!* («Коханий...»).

Поодинокими виступають приклади нечленованих структур-комунікатив, оформленими вигуками: *...це – об стільницю дубовий кулак: Трах!* («Портрет К. М. Грушевської в юності»); причому такі одиниці, як засвідчує наведений нижче приклад, може стосуватися парентичного речення: *...Розломом — ох! — у листопад / Підлогу й стіни закрутило...* («І солод слів...»).

Щодо використання **питальних речень** у поетичних текстах О. Забужко виявляємо наступне. Більшість питальних речень не вимагають

відповіді на поставлене питання, тобто є риторичними: *І дні, як шибка, / все туманіли мохом вільгости – о, доки? (Доти...)* («Цей чоловік...»); *Чи вдержати сніжинку в жмені? / Чи, до невловимості прудка, / Ота стихія безіменна – / Набуде обрисів рядка?..* («Ars poetica. «Подражаніє» П. Верлену»); *Невже це «екстатичний атенат» / Нам віщі очі чорно поіводив?* («Пам'яті “проклятих поетів”»); *Чи це рої підпільницьких стилетів / Різьблять поверх життів словесний тес?* («Пам'яті “проклятих поетів”»); *О, пощо перевіюєм первісну, / Безсмертну силу – в пил земних засад?* («Пам'яті “проклятих поетів”»); *Тільки чом же так важко на пагорбах дихає місто, / Мов накидане скупю тремтячим шорстким олівцем?..* («Голосом вісімдесятих»); »); *Чи пам'ятаєш суху берестину, оту, що минулого літа / вцілило громом, – гігантську обвуглену кістку?* («Лист із дачі»); *Лиш, може, десь мій неназваний брат / У котрусь ніч спросоння схлипне: «Де ти?..»* («Прощання між зірок»); *Ти чуєш, як вітри біжать по водах?* («Середземноморське літо – 2003»); *В що вслухались? Куди Ви дивились?* («Портрет К. М. Грушевської в юності»); *Катерино Михайлівно, панно Катрусенько, де Ваша праця?!* («Портрет К. М. Грушевської в юності»); *...в повітрі набираючи курсивом / твій кожен рух, що мов питав: / для кого, ах кому всі мої вроки?..* («Попелюшка»); *Сидиш? Сиди.* («Попелюшка»); *Тобі, либонь, не банно. / Бо в принципі – хіба не все одно, / хто то була ото музейна панна?...* («Попелюшка»). Такі речення дозволяють читачеві задуматись над сказаним, додати своє власне міркування.

Вставлені компоненти також можуть набувати питальної інтонації: *(А може, замість «проклятих поетів» / Гряде доба – проклятих поетес?..) / Вже стільки раз виходилось на площі!* («Пам'яті “проклятих поетів”»); *(Це сьайво круг чола, чи це – ковпак залізний / Так важко тягне голову назад?) / Вітай тепер, Вкраїно гола-й-боса, / Де вихор забуття заводить свій танок!* («Пам'яті “проклятих поетів”»); *(Чи то стогін з могильної ями – / Наростаючий звук – з року в рік – / наче здушений криком?) / Бути*

Грушевською родом – уже-бо незмивна пляма. («Портрет К. М. Грушевської в юності»). *Ще хвилину тому на рудій поліровці тремтіли / Два прозорі вогні – від сльози і сльози (чи тут мешкали двоє?)...* («Прип'ять. Натюрморт»); *На рудій поліровці дві плями (а може, то сльози?) – / І надкушене яблуко* («Прип'ять. Натюрморт»); *Повільні очі підніми / (Чи так розводять райські брами?)* («І солод слів...»). Як і у випадку з окличними вставленими реченнями, питальні вставлені конструкції письменниці виділяє дужками. Такий прийом дозволяє наголосити або уточнити про яке-небудь питання.

Наявні парцельовані конструкції, в яких письменниці вважає за потрібне наголосити на кожному компоненті окремо: *Наростаючий звук? / Наперед? / Вздовж життя?* («Портрет К. М. Грушевської в юності»). У художній літературі таке використання знаку питання можливе для повнішого увиразнення кожного слова. Також у випадку, коли важко визначити яка ж інтонація повинна бути у реченні, то автор може використати подвійний знак – знак оклику та знак питання одночасно: *Поети! Браття! Праведники! Пощо / Ми дійсність розбиваємо грудьми?!* («Пам'яті “проклятих поетів”»).

В поетичній канві Оксани Забужко наявні перервані речення. Такі незакінчені висловлювання письменниці позначає **трьома крапками**. Наприклад: *І ніби хтось шепче: усе це пусте, / От дай тільки Боже заснути...* («Іронічний ноктюрн»); *Дощем навшипиньки увійти в ворота / І – пошепки – поплакати в вікно...* («Відлопотиш дощами за ворота...»); *І ще казав, що він, звичайно, «за», та дуже ніколи – робота, діти, звіти...* («Цей чоловік...»); *А ми ішли крізь полум'я, крізь полум'я...* («В якомусь світі я була з тобою...»); *Так чахнуть мертвих голоси, / Так починається халтура...* («Ars roetisa. «Подражаніє» П. Верлену»); *Поруч мене у кріслі сопе бородата мачула, / Перед мене парфумами дихають тлусті плаття...* («Феєрія про диригента свічок»); *Ми – чисті, / Не стріляли у спину, і нам не стріляли в лице...* («Голосом вісімдесятих»); *До тамтої війни – як до літа, / Іще далі –*

до Києва, / А ще далі – чорніє розтруб... («Портрет К.М. Грушевської в юності»); І душу в мене одніми, / І обніми її губами... («І солод слів...»); І – відхились... / І – відпусти... («І солод слів...»); Люблю, коли ручкаються чоловіки... («Про рукостискання»); Ти – воїн, і я – воїн: / Може, ще стрінемось і в поєдинку... («Про рукостискання»); Сокира цокає в написане пером... («Бірнамський ліс...»); Втискаючи мене, немов пружину, / Все глибше й глибше – в яму, у надір... («Середземноморське літо – 2003»); Ти є мій Господь. / Поможі ж дійти, бо не встою – так... («Історія ересі. I.»); А думка – немов оглав, / В якому чуття косіє... («Історія ересі. II.»); Встигли терни вросли / В шкіру до самих брів... («Історія ересі. III.»).

Також письменниця вживає три крапки на позначення розриву в оповіді при різкому переході до нової думки: ... Учора ми з ним здибались в кав'яреньці на Липках («Цей чоловік...»); ... А решта все – література. («Ars roetisa. «Подражаніє» П. Верлену»); ... І солод слів, / І холод сліз, / І дотик чистий і шовковий... («І солод слів...»); ... Але я все волаю, що бачила перли – вони / Там і далі лежать на дні – лиш потрібно другої спроби! / ... Але вже зімкнулись назад чотири стіни, / І на вік один – не дається нового лоба. («Друга спроба»); ... Що падав дощ, і що старечий голос – / уже не чоловічий, не жіночий («Російський мотив»); ... А ти за шеломянем. І між нами дрижать легкі моря. («Середземноморське літо – 2003»).

Є речення, де три крапки поєднуються з іншими розділовими знаками. У таких випадках письменниця ставить дві крапки в постпозиції до знака оклику: О, як він стугонів на кожен грубий дотик!.. («Цей чоловік...»); Я готова прийняти щось більше за муки земні!.. («Феєрія про диригента свічок»); Як безгучно і швидко тебе до шпиталю внесуть!.. («Голосом вісімдесятих»); Це слово вище слів: за ним – вже тільки стогін!.. («Коханий...»); І от – проламую головою / всі чотири стіни нараз!.. («Друга спроба»); Круг тебе в послідню страсть / Оливом пливучи!.. («Історія ересі. III.»), чи знака питання: Чи, до невловності прудка, / Ота стихія безіменна –

/ Набуде обрисів рядка?.. («Ars poetica. «Подражаніє» П. Верлену»); І байдужа, як їх об'єктиви, проходить туристів юрба?.. («Голосом вісімдесятих»); Для кого, ах, кому всі мої уроки?.. («Попелюшка»); Бо в принципі – хіба не все одно, / хто то була ота музейна панна?.. («Попелюшка»).

В усному мовленні інтонація служить для розрізнення комунікативних типів речення. Мовець ставить наголос у відповідній частині висловлювання, говорить з певною властивою для відповідного типу інтонацією. На письмі ж ця інтонація може передаватись відповідними розділовими знаками, які письменниця використовує у своїх текстах.

ВИСНОВКИ

Проаналізувавши поетичні тексти Оксани Забужко, ми виявили різноманітні синтаксичні конструкції, які оформлені різними розділовими знаками, як власне нормативними, так і індивідуально-авторськими. Зібраний матеріал дозволяє зробити наступні висновки.

1. Щодо пунктуаційно-синтаксичних особливостей простого неускладненого речення. У простому неускладненому додатковими засобами реченні Оксана Забужко використовує розділовий знак тире. Така пунктограма вживається **між підметом та присудком** відповідно до правил правопису. Індивідуально-авторським є використання тире між підметом, вираженим **особовим займенником**, та присудком: *Ми – чисті; Ти – лицар, і я – лицар; Ти – воїн, і я – воїн*. Також у реченнях поетки зустрічається підмет, виражений **вказівним займенником *це***: *Якщо це – любов; І це – твій світ; це – щурі, що урзтіч ринулись; Це – об стільницю дубовий кулак*. Підмет логічно наголошений і несе важливе смислове навантаження.

Також авторка використовує тире у простому неускладненому реченні **на місці пропущеного члена**: *І зняться ліфтам будинки без стель І троси, у небо напнуті, А чорним котам – ворожбити, А кожному муру – якась голова, Спроможна його пробити*. Використаний розділовий знак відповідає правилам правопису.

Особливістю авторського використання тире є його вживається для **інтонаційно смислового виділення** слів. За допомогою тире Оксана Забужко виокремлює **підмет**: *Я не знаю жодної з воєн, яку самохіть починала б – жінка. Боюсь, коли ручкаються – жінки*. Письменниця, виділяє слово із загального потоку інформації.

2. Щодо пунктуаційно-синтаксичного аналізу речень із засобами ускладнення. В поетичній канві О. Забужко виділяються речення із засобами ускладнення, зокрема це **однорідні члени речення**. Насамперед це однорідні

головні члени речення **присудки**: *Та крізь одне неточне слово / Пролетється, вислизне, втече!; Рине Космос і тягом в свою галактичну трубу видує душу, закрутить; та **підмети**: Ліфти, асфальти, мури і коти всоталися в сну драговиння; *Десь стугоніло наше божевілля на істеричних зблисках закаблукі, троцились келихи, пісні і долі.**

Окрім того наявні однорідні другорядні члени, а саме:

- означення: Здоровий, сильний *мужчина, що вдень підкидає мене однією рукою, як в танці; ...що заввиграшки радить собі із навалом впертих, тупих, непокірних предметів; розпростертий під ковдрою на всю довжину безвладного, теплого тіла;*

- додатки: *Хто весь вік з ним протанцював – так, що кожен порух / Плечей, і лопаток, і стегон – світився;*

- обставини: *І смисл, моїм означений ім'ям, /Як жовтий порошок, витрусять за вікна / З моїх речей, паперів і кімнат.*

Ряди однорідності характеризуються безсполучниковим, сполучниковим та комбінованим типами зв'язків.

Вставлені та вставні конструкції є поширеними засобами ускладнення в поетичних текстах О. Забужко. Найчастіше **вставлені** конструкції письменниця виділяє за допомогою **дужок**: *Ти відчуєш не зразу – відчуєш, коли вже – по літі (Зачиняються літні кав'ярні, і столики знято з терас): Із двадцятого віку, немов із м'яча, вже зі свистом виходить повітря; та **тире**: *Проблимне натужно набрякла душа, Випинаючись потемнінням, – а душа все пнутиметься прорвати / стиск плоті, проклін гравітації, – ось тоді.**

Вставлені конструкції можуть бути емоційно забарвлені і вимовляються з інтонацією окличною: *Щось відщемить. Щось охолоне в звичку (**бо молодість – як скло під каблуком!**); І коли Ваш невичахлий попіл провалить засниділі мозки (**Задля кого згоріти, ой Боженьку мій, перед ким!**) Я зліплю собі свічку тоненьку...; або питальною: *Чи це рої**

підпільницьких стилетів Різьблять поверх життів словесний тес? (А може, замість «проклятих поетів» Гряде доба – проклятих поетес?..); ще хвилину тому / на рудій поліровці тремтіли / Два прозорі вогні – від сльози і сльози / (чи тут мешкають двоє?)... .

Вставні компоненти, використані в поетичних текстах, надають певну емоційну оцінку висловлюванню, а саме впевненість чи не впевненість – це найчисельніша група (*звичайно, може, либонь, можливо, здається*), вказують на джерело думки (*кажуть*), або порядок викладу думок (*втім, у кожному разі*).

Такі компоненти займають різні позиції в речення, а саме:

- препозиційно: **можливо**, й мутант, бо вчора, тобто маючи дев'ять днів, закричав; а **може**, то сльози?;

- інтерпозиційно: І ще сказав, що він, **звичайно**, «за», Та дуже ніколи...; Так помирав мій прадід, **кажуть**, відьмак.

Постпозиційного розташування компонентів у поетичній канві не виявлено.

3. Щодо пунктуаційно-синтаксичної характеристики речень зі звертаннями. Частотним засобом ускладнення в поетичних творах О. Забужко є звертання. У поезії письменниці звертання може займати будь-яку позицію: на початку, в середині чи в кінці.

- на початку: **Чорна графіко тіней**, обійми на мент розімкни;
Диригенте свічок, я відкину убік рукавички;

- в середині: А бачиш, **Лесюню**, добре казав тоді лікар; Дам тобі, **Боже**, днесь – / всіх народів і мов / Рине к тобі душа!;

- в кінці: Здрастуй, **любий!**; Що тобі, **серце?**

Щодо структурних особливостей, у текстах О. Забужко переважають **непоширені звертання**, як от: *Боже, Господи, самотнице, панночко, хлопці, Лесюню, любий, серце, Катерино Михайлівно, маестро*; аніж **поширені**: *трагічне оленятко, диригенте свічок, Вкраїно гола-й-боса, мій Господи*. Такі

звертання поширюються за допомогою узгодженого або неузгодженого прикметника та присвійних займенників.

4. Щодо пунктуаційно-синтаксичного аналізу речень із вигуками.

Вигук як засіб ускладнення речення О. Забужко використовує доволі часто. У поетичних текст

ах вигук служить засобом виразності мовлення. За значенням вигуки поділяються на:

- емоційні, що виражають почуття і переживання: *О, як він стугонів на кожен грубий дотик!..; – Ах, на свободу!;*

- волевиявлення, що передають спонукання, заклик, оклик: *Так от, мені часом здається, що це вона; Ну, і що ж в цьому лихого?;*

- мовного етикету, що виражають прохання: *відвертаючись до стіни, ослоняючись лапою, як цуц: не займайте, будь ласка...;*

- звуконаслідувальні слова, що відтворюють різні шуми: *це – об стільницю дубовий кулак: Трах!*

5. Щодо пунктуаційно-синтаксичних особливостей речень із відокремленими членами. Найчастотнішим відокремленим членом є порівняльний зворот. Оксана Забужко використовує порівняння різні за своєю структурою:

- непоширені: *Кожен звук у ньому множивсь, як лавина!; І дні, як шибка, все туманіли;*

- поширені: *...він був лункий, як жерло гарматне!; Видує душу, закрутить, як аркуш паперу.*

Для інтонаційного наголошування та відокремлення порівнянь письменниця застосовує тире: *Квітневий Хрещатик – мов крига скресає, і кличе Пташиний базар голосів.* («Квітневий Хрещатик...»); *І світлий свист – мов нарти крешуть лід – Ще довго буде в просторі звучати.* Вживання тире у цих прикладах є особливістю індивідуально-авторського стилю письменниці.

Поодинокими випадками у канві поетичних текстів письменниці є використання **відокремлених означень неузгоджених**: *І сняться ліфтам будинки без стель І триси, у небо напнуті.*; *Ми, в утробі ще зрячі, в колисці – на все приготовані*; та **узгоджених**: *Але злива в ловлі з ним періщила по п'ятах, навісна!*; *І вийшла осінь, синьозуба, як циганка.*

Уточнюючими відокремленими засобами, використаними в поетичних текстах, є **обставина місця**: *Але осяде в пам'яті, на дні, Обличчя жінки, що тебе кохала, І білий птах фіранки у вікні*; та **обставина часу**: *Та через гони літ, на повороті, Благатимеш у долі лиш одно.*

6. Щодо вживання розділових знаків у складних реченнях. Значна кількість висловлювань побудована за допомогою **безсполучникового** типу зв'язку. Найчастіше для відокремлення простих речень письменниця застосовує **кому**: *Відлопотии дощами за ворота, В щілинах бруку виросте трава; Десь стугоніло наше божевілля, / Трощились келихи, пісні і долі.*

Тире використовує між частинами складного безсполучникового речення, в яких наявні такі зв'язки: власне наслідкові, часові, з'ясувальні.

- **власне наслідкові**: *Увійдіть, подивіться – нікого немає!..; Хвилина томління – світанок застиг.* В другій предикативній частині міститься наслідок;

- **часові**: *Ти відчуєш не зразу – / відчуєш, коли вже по літі* («Голосом вісімдесятих»). Перша частина виражає час здійснення дії, яка відбувається в наступному реченні.

- **з'ясувальні**: *Боронь тебе Боже в цю пору в свічадо дивитись – Тебе там не буде* («Перед світом»); *Візьми мене у темну вись – Я легша пасем цигаркових.* В таких реченнях поетка використовує тире замість звичної в такій позиції двоокрапки.

При аналізі речень знаходимо пояснювальні, з'ясувальні та причинові відношення між частинами безсполучникового складного речення. Такі предикативні частини поетка розділяє **двокрапкою**.

- з'ясувальні: *І хтось ніби шепче: усе це пусте; Я здивувалася: він був лункий, як жерло гарматне!;*

- причинові: *Ми щасливо вродились: ми – чисті; Це слово вище слів: за ним – вже тільки стогін!..;*

- пояснювальні: *Суровий кодекс лицарської честі: Віднині я за тебе – горюю!; Жест, древніший за голос крові: Ти – воїн, і я – воїн.*

Поодинокими випадками у канві поетичних текстів Оксани Забужко є використання **крапки з комою** між частинами безсполучникового складного речення: *і замовк, і більше нічого не каже; а так – цілком здоровенький; Не забути зібрати вишневий трусок на розпал самоваря – тільки вишневий-бо вугіль дає правдиву духмяність, так, як любить Сергій; до вечірнього чаю стіл на терасі накрити білим обрусом.* Такий розділовий знак письменниця ставить між предикативними частинами, коли вони є далекі за змістом.

Особливістю поетичного стилю Оксани Забужко є використання **складнопідрядних речень**. Підрядні конструкції поділяються за такими відношеннями:

- означальними: *Таж, крім мене, ніхто Вас не чує В цьому залі, де люди дрімають над власним життям; Ті, що знаю, вже геть зужилися;*

- з'ясувальними: *Але я все волаю, що бачила перли; Люблю, коли ручкаються чоловіки;*

- обставинними: умови: *Якщо тобі вдасться вирватись і приїхати на ту неділю, привези мені щось до читання; часу: І ось тоді, коли крізь розм'якле вже тіло, Проблимне натужно набрякла душа; причини: хлопчик відразу з зубами й волоссям; / можливо, й мутант, бо вчора, / тобто маючи дев'ять днів, закричав...; та місця : Твоя дорога поверталася туди, / Де реготала я, свавільно й хижо.*

Наявні речення з багатоконпонентною підрядністю:

- послідовною: *Щокрок усе дужчає відчуття, ніби я наближаюсь до місця, / де у високій траві лежить напіврозкладене стерво;*

- однорідною: *Отож, коли помиратиму, гукніть майстрів, / Аби зняли наді мною покрівлю.*

Вживання **тире** в складнопідрядному реченні є виключно авторським: *О, тоді вони схопляться з крісел, зі схлипом і скрипом – Коли бризками іскор запону пільми розірве.* Тире застосовується для наголошення на підрядній частині та виділення її інтонаційно.

Менш частотними є **складносурядні речення**. **Кома** у таких реченнях застосовується між предикативними частинами, що поєднуються сурядними сполучниками:

- єднальними: *Гуде друкарня, і двигтить верстат; Ще светр недоплетений пальці чийсь пам'ятає, І розгорнута книжка – в позначках од нігтів чийхось!*

- протиставними: *...потім ти знов сидиш, посиніла на буз у студіні нетопленої кухні, а на підлозі репнутий гарбуз жолобиться, як тика; голова його була в снігу, а щоки крила паморозь голчаста.*

Тире у складносурядних поетка використовує для позначення наслідкових відношень: *Горять ліси, підпалені людьми, – І клаптями згорілого паперу / Летять птахи.* Письменниця акцентує увагу на наслідку дії, що відбулась у попередньому реченні. І позначення протиставлення: *Десь визрівають пухлинами війни – / А президенти стискають в обіймах / Тих, кого завтра розмажуть по бруку!*

Виразною ознакою індивідуального стилю О. Забужко є **пряма мова**, яка має різне оформлення.

Пряма мова починається з абзацу, відповідно на початку висловлювання поетка ставить тире: – *О найдорожчий, кожен ад є ад!*

Перед прямою мовою є вказівка на автора: *Марія із Магдали кричить: «Я бачила Равві!».* Пряма мова береться в лапки.

Наявне діалогічне мовлення: – *Будь мені братом!* / – *Будь мені братом!*; – *Що тобі, серце?* / – *Нічого*. Такі приклади дозволяють вирізняти індивідуально-авторський стиль віршів поетки.

7. Щодо розділових знаків в кінці речення. Значне місце в канві поетичних текстів О. Забужко посідають речення з **окличною модальністю**: *Кожен звук у ньому множивсь, як лавина!*; *А він же був із дерева, що призначалося на скрипку!*

Питома кількість висловлювань **спонукального характеру**: *Ах, на свободу!* *Стійте!*; *Ти слуху в Господа проси!* Поодинокими є структурикомунікати, що виражені **вигуками**: *...це – об стільницю дубовий кулак: Трах!*

Щодо **питальних речень**, то більшість із них є риторичними: *І дні, як шибка, все туманіли мохом вільгости – о, доки? (Доти...); Чи вдержати сніжинку в жмені? Чи, до невловимості прудка?*

В поетичних текстах наявні парцельовані конструкції: *Наростаючий звук? Наперед? Вздовж життя?; Поети! Браття! Праведники!* Такі типи речень поетка використовує для повнішого увиразнення кожного слова.

В поетичній канві О. Забужко наявні перервані речення, які позначені **трьома крапками**: *І ніби хтось шепче: усе це пусте, От дай тільки Боже заснути...; Дощем навипиньки увійти в ворота І – пошепки – поплакати в вікно...;* та речення з **розривом** в оповіді при різкому переході до нової думки: *... Учора ми з ним здибались в кав'яреньці на Липках; ... А решта все – література.*

Підсумовуючи, можна зауважити, що Оксана Забужко використовує різні синтаксичні конструкції і, відповідно, розділові знаки. Письменниця часто використовує розділовий знак тире відхиляючись від основних правил правопису. Пунктограми, які використовує авторка в своїх творах, засвідчують, що норми та правила української пунктуації формуються на основі інтонаційного принципу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Андрощук Н. «Щоденниковий» текст Ольги Кобилянської крізь призму авторської пунктуації // Науковий вісник Чернівецького університету. – 2011. – № 545-546. – С. 257-259.
2. Андрощук Н. Формування пунктуаційної системи сучасної української мови та її відображення в правописних джерелах // Філологічні науки. Мовознавство. – К., 2013. – № 22. – С. 3-7.
3. Арібжанова І. М. Сучасна українська мова: Базові поняття синтаксису: навч. посіб. – К.: Київський ун-т, 2016. – 159 с.
4. Бурячок А. А. Двокрапка // Енциклопедія «Українська мова». – К.: «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 2-ге вид., випр. і доп. – 2004. – С. 131.
5. Бурячок А. А. Дужки // Енциклопедія «Українська мова». – К.: «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 2-ге вид., випр. і доп. – 2004. – С. 165.
6. Бурячок А. А. Кома // Енциклопедія «Українська мова». – К.: «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 2-ге вид., випр. і доп. – 2004. – С. 261.
7. Бурячок А. А. Тире // Енциклопедія «Українська мова». – К.: «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 2-ге вид., випр. і доп. – 2004. – С. 686.
8. Бурячок А. А. Три крапки // Енциклопедія «Українська мова». – К.: «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 2-ге вид., випр. і доп. – 2004. – С. 692.
9. Вихованець І. Звертання // Енциклопедія «Українська мова». – К.: «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 2-ге вид., випр. і доп. – 2004. – С. 200.

10. Вихованець І. Р. Граматика української мови. Синтаксис: Підручник. – К.: Либідь, 1993. – 368 с.
11. Ганич Д. І., Олійник І. С. Словник лінгвістичних термінів. – К.: Вища школа, 1985. – 360 с.
12. Герета Н. М. Основи української пунктуації // Сучасна українська мова. Синтаксис. Умань, 2005. – Доступний з http://lubbook.org/book_603_glava_9_OSNOVI_UKRA%D0%87NSKO%D0%87_PUNKTUA%D0%A1%EF%BF%BD.html.
13. Глазова О. Пунктуація. Практикум. Частина перша – Харків: Ранок, 2004. – 182 с.
14. Гоз Д. Семантика тире у поезіях Ліни Костенко // Мовні і концептуальні картини світу. – Вип. 46 (1). – К., 2013. – С. 274-282.
15. Грищенко А. П. Окличні речення // Енциклопедія «Українська мова». – К.: «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 2-ге вид., випр. і доп. – 2004. – С. 433.
16. Дудик П. С. Стилїстика української мови: Навчальний посібник. – К.: Академія, 2005. – 368 с.
17. Дудик П. С., Прокопчук Л. В. Синтаксис української мови. Підручник. – К.: Академія, 2010. – 380 с.
18. Забужко Оксана. Поетичні твори. – Доступний з: <http://poetyka.uazone.net/zabuzhko/>
19. Загнітко А. П. Український синтаксис: теоретико-прикладний аспект. – Донецьк, 2009. – 137 с. – Доступний з: http://www.ukrajinistika.edu.rs/preuzimanje/UKR_sintaksis.pdf.
20. Зубков М. Г. Сучасний український правопис: комплексний довідник. – Харків: Весна, 2007 – 368 с.
21. Літературознавча енциклопедія : У 2-х томах / авт.-уклад. Ю. І. Ковалів. – Київ: Академія, 2007. – Т. 2: М – Я. – С. 398. – Доступний з: <https://archive.org/stream/literaturoznachat2#page/n397/mode/2up>

21. Огієнко І. Нариси з історії української мови: система українського правопису. Популярно-науковий курс з історичним освітленням. – Варшава, 1927 – 216 с. – Доступний з: <https://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/3606/file.pdf>.
22. Помирча С., Головка Р. Індивідуально-авторська пунктуація як особливість художнього тексту // Теоретичні й прикладні проблеми сучасної філології: Збірник наукових праць. / [за заг. ред. проф. В. А. Глуценка]. – Вип. 9, Частина І. – Слов'янськ: Вид-во Б. І. Маторіна, 2019. – С. 117-123.
23. Починок Ю. Індивідуально-авторська пунктуація у творах Василя Махна. – Доступний з: <https://rochynok.at.ua/publ/11-0-13>.
24. Приходько Н. Варіантність пунктуаційної системи драми-феєрії Лесі Українки «Лісова пісня» // Лінгвостилістичні студії. – Вип. 9. – Луцьк, 2018. – С. 108-117.
25. Романова Н. Знаки пунктуації в інтимній ліриці Г. Гессе: енергетичний аспект // Мовознавчий вісник. – Вип. 11. – Херсон, 2010. – С. 152-156.
26. Савченко І. Історичний шлях української пунктуаційної системи. // Мовознавчий вісник. Збірник наукових праць. – Вип. 12–13. – С. 284-291.
27. Савченко І. Принципи української пунктуації: традиції й нове розв'язання проблеми. // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Філологія (мовознавство). – Вип. 12. – Вінниця, 2012. – С. 97-100.
28. Савченко І. Способи реалізації функціонально-стилістичного принципу української пунктуації // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 10: Проблеми граматики і лексикології української мови. – Вип. 9. – 2012. – С. 152-155.
29. Сидоренко В. Лінгводидактичні засади навчання синтаксису й пунктуації української мови учнів 8-9 класів в умовах оновленої освітньої

парадигми [Текст] В. Сидоренко // Українська мова і література в школі. – №1. – 2015. – 64 с.

30. Синявський О. Норми української літературної мови. – Львів: Українське видавництво, 1941. – 253 с. – Доступний з: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/ua/elib.exe?Z21ID=&I21DBN=UKRLIB&P21DBN=UKRLIB&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=online_book&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=FF=&S21STR=ukr0000771.

31. Синявський О. Український правопис (1945) // Історія українського правопису: XVI-XX століття. Німчук В. – К.: Наукова думка, 2004. – С. 515-536.

32. Сімович В. Граматика української мови для самонавчання та в допомогу шкільній науці. – Вид. 2 – Київ-Ляйпціг, 1921. – 584 с. – Доступний з: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/ua/elib.exe?Z21ID=&I21DBN=UKRLIB&P21DBN=UKRLIB&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=online_book&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=FF=&S21STR=ukr0003125.

33. Смаль-Стоцький С., Гартнер Ф. Граматика руської мови. – Вид. 3, перероблене. – Відень, 1914. – 202 с. Доступний з: https://shron1.chtyvo.org.ua/SmalStotskyi_Stepan/Hramatyka_ruskoj_movy_vyd_1914.pdf?.

34. Сучасна українська літературна мова: навч. посібник для студ. вищ. навч. закл. / С. О. Караман, О. В. Караман, М. Я. Плющ [та ін.]; за ред. С. О. Карамана. – К.: Літера ЛТД, 2011 – 560 с.

35. Сучасна українська літературна мова. Синтаксис: [кол. монографія] / Ордена Труд. Червон. Прапора Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні АН УРСР; за заг. ред. І. К. Білодіда. – К.: Наукова думка, 1972. – 511 с.

36. Сюта Г. М. Художній стиль (Мова поезії). Г. М. Сюта // Українська лінгвостилістика ХХ – початку ХХІ ст.: система понять і бібліографічні

джерела / за ред. С. Я. Єрмоленко.– К.: Грамота, 2007. – С. 114–203. Доступний з: <http://kulturamovny.univ.kiev.ua/KM/pdfs/reg/2b-1.pdf>

37. Тепшич А. І. Постмодерністська авторська пунктуація як один із прийомів мовної гри (на матеріалі прозових творів представників станіславського феномена) / А. І. Тепшич // Вісник Запорізького національного університету. Філологічні науки. – № 1. – Запоріжжя, 2016. – С. 244-250.

39. Терлак З. М. Пунктуаційний словник-довідник. – Львів: Апріорі, 2019. – 396 с.

40. Український правопис – К.: Наукова думка, 2007. – 288 с.

41. Український правопис – К.: Наукова думка, 2012. – 288 с.

42. Український правопис – К.: Наукова думка, 2015. – 288 с.

43. Український правопис – Вид. 5. – К.: Наукова думка, 1996. – 266 с.

44. Український правопис – Вид. 6. – К.: Наукова думка, 1997. – 236 с.

45. Український правопис – Вид. 7. – К.: Наукова думка, 1998. – 236 с.

46. Український правопис – стер. вид. – К.: Наукова думка, 2000. – 240 с.

47. Український правопис – стер. вид. – К.: Наукова думка, 2004. – 240 с.

48. Український правопис / Нар. комісаріат освіти УСРР; [авт. передм. А. Хвиля]. – Харків: Рад. шк., 1933. – 94 с. – Доступний з: [http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-](http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/ua/elib.exe?Z21ID=&I21DBN=UKRLIB&P21DBN=UKRLIB&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=online_book&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=FF=&S21STR=ukr0004157)

[bin/ua/elib.exe?Z21ID=&I21DBN=UKRLIB&P21DBN=UKRLIB&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=online_book&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=FF=&S21STR=ukr0004157.](http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/ua/elib.exe?Z21ID=&I21DBN=UKRLIB&P21DBN=UKRLIB&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=online_book&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=FF=&S21STR=ukr0004157)

49. Український правопис, 2019. – 282 с. – Доступний з: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/05062019-onovlpravo.pdf>.

50. Український правопис. – К.: Українське державне видавництво, 1945. – 179 с. – Доступний з:
http://irbisnbuv.gov.ua/cgi-bin/ua/elib.exe?Z21ID=&I21DBN=UKRLIB&P21DBN=UKRLIB&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=online_book&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=FF=&S21STR=ukr0004164.
51. Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови: Підручник. – К.: Академія, 2004. – 408 с.
52. Ющук І. П. Практикум з правопису і граматики української мови. – К.: Освіта, 2012. – 270 с.

ДЖЕРЕЛЬНА БАЗА

Поетичні твори О. Забужко. Доступно з: <http://poetyka.uazone.net/zabuzhko/>

Із книжки «Травневий іній» (1985)

«Іронічний ноктюрн»

«Відлопотиш дощами за ворота...»

«Цей чоловік...»

«В якомусь світі я була з тобою...»

Із книжки «Диригент останньої свічки» (1990):

«Визначення поезії»

«Ars Poetica. “Подражаніє” П. Верлену»

«Феєрія про диригента свічок»

«Пам’яті “проклятих поетів”»

«Голосом вісімдесятих»

«Портрет К.М.Грушевської в юності»

«Прип’ять. Натюрморт»

«І солод слів...»

«Перед світом»

«Квітневий Хрещатик...»

«Про рукостискання»

«Бірнамський ліс не йде на Дунсінан...»

Із книжки «Автостоп» (1994)

«Лист із дачі»

«Попелюшка»

«Задзеркалля. Пані Мержинська»

«Од такої тоски...»

«“Коханий!” – я пишу це слово навпрошки...»

«І двері розчахнулись...»

«Прощання між зірок»

Із нових поезій («Друга спроба», 2005)

«Друга спроба»

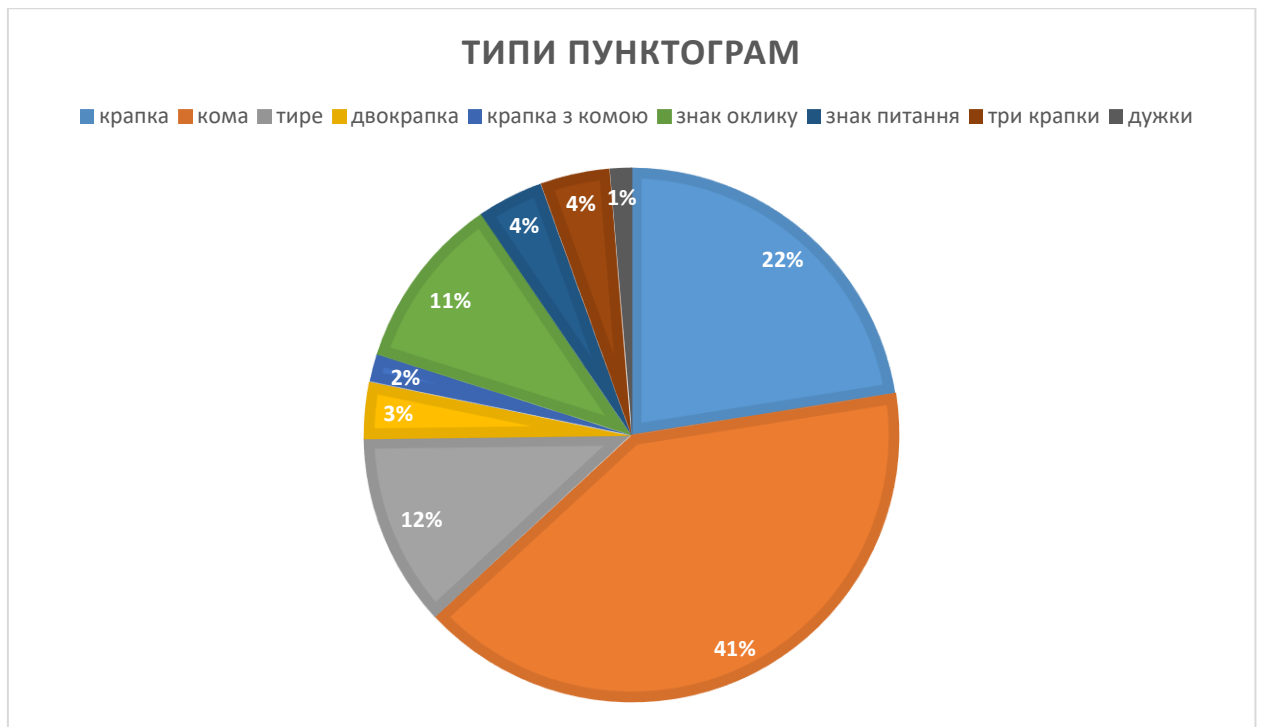
«Російський мотив»

«Така кругла, як глобус...»

«Середземноморське літо – 2003»

«Історія єресі»

ДОДАТОК № 1. СТАТИСТИЧНА ОЦІНКА ВИКОРИСТАННЯ ПУНКТОГРАМ

Подана діаграма відображає матеріал джерельної бази віршів О. Забужко, а саме кількість одиниць пунктограм. Оскільки такі одиниці були зібрані методом суцільної вибірки, вважаємо, що подана статистика може бути підставою для верифікації такого розподілу пунктограм:

- Кома: 242 одиниці (41% від загальної кількості пунктограм);
- Крапка: 134 одиниці (22% від загальної кількості пунктограм);
- Тире: 70 одиниць (12% від загальної кількості пунктограм);
- Знак оклику: 63 одиниці (11% від загальної кількості пунктограм);
- Три крапки: 25 одиниць (4% від загальної кількості пунктограм);
- Знак питання: 24 одиниці (4% від загальної кількості пунктограм);
- Двокрапка: 20 одиниць (3% від загальної кількості пунктограм);
- Крапка з комою: 10 одиниць (2% від загальної кількості пунктограм);
- Дужки: 8 одиниць (1% від загальної кількості пунктограм).

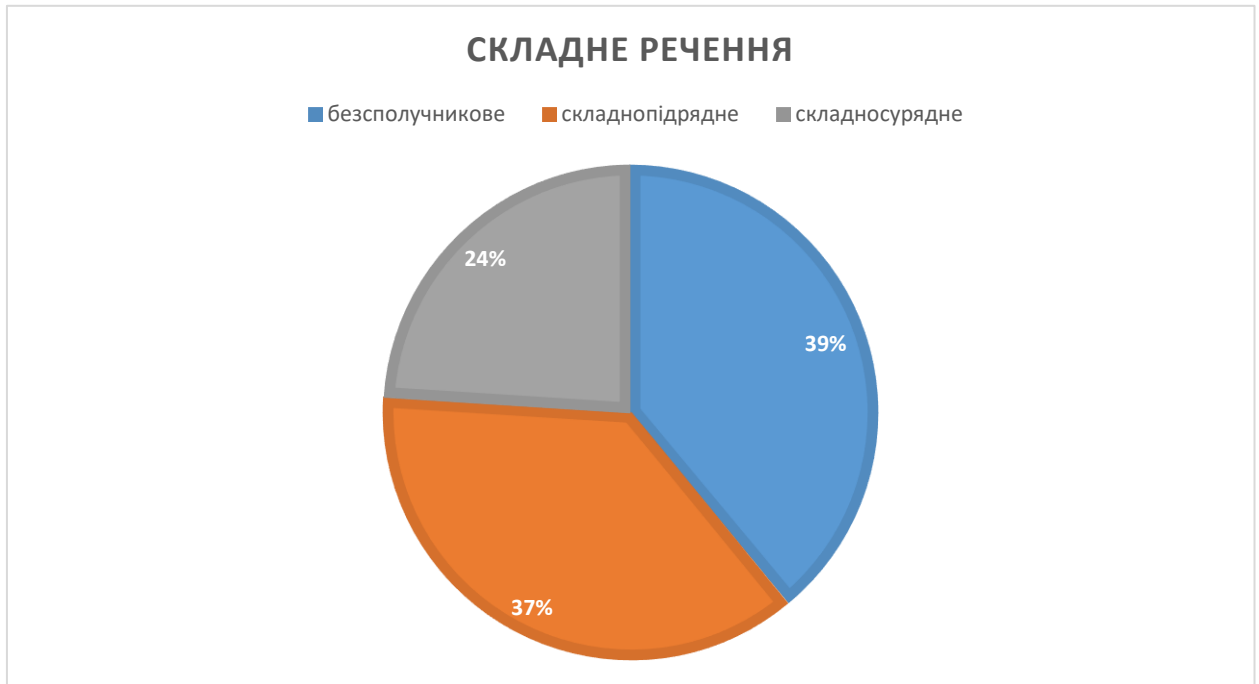
ДОДАТОК № 2. СТАТИСТИЧНА ОЦІНКА ЗАСОБІВ УСКЛАДНЕННЯ РЕЧЕННЯ

Подана діаграма відображає матеріал джерельної бази одиниць із засобами ускладнення. Така статистика може бути підставою для верифікації розподілу речень із засобами ускладнення у текстах О. Забужко:

- Вставлені та вставні конструкції: 38 речень (25% від загальної кількості речень із засобами ускладнення);
- Відокремлені члени речення: 37 речень (25% від загальної кількості речень із засобами ускладнення);
- Звертання: 30 речень (20% від загальної кількості речень із засобами ускладнення);
- Однорідні члени речення: 27 речень (18% від загальної кількості речень із засобами ускладнення);
- Відокремлені комунікати (вигук): 18 речень (12% від загальної кількості речень із засобами ускладнення).

ДОДАТОК № 3. СТАТИСТИЧНА ОЦІНКА СКЛАДНИХ РЕЧЕНЬ

Подана діаграма відображає матеріал джерельної бази поетичних текстів О. Забужко одиниць складних речень. Подана статистика може бути підставою для верифікації такого розподілу одиниць складних речень у поетичній канві поетки:

- Складні безсполучникові речення: 50 одиниць (39% від загальної кількості складних речень);
- Складнопірядні речення: 47 одиниць (37% від загальної кількості складних речень);
- Складносурядні речення: 31 одиниця (24% від загальної кількості складних речень).